

Bibliotekarz

CZASOPISMO
POŚWIĘCONE
SPRAWOM
BIBLIOTEK
I CZYTELNICTWA

P₅

STOWARZYSZENIE
BIBLIOTEKARZY
POLSKICH

WARSZAWA
ROK XXXII — 1965

Nr 3

**CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY**

TREŚĆ — СОДЕРЖАНИЕ — CONTENTS

	str.
<i>M. Manteufflowa</i> : Służba informacyjna w Bibliotece Narodowej i jej współpraca z bibliotekami w terenie	66
— Sprawочная работа Национальной Библиотеки и ее сотрудничество с библиотекami в стране	
— Reference service of the National Library and its cooperation with the libraries of the country	
<i>H. Uniejewska</i> : Niektóre zagadnienia służby informacyjnej naukowych bibliotek specjalnych; na przykładzie bibliotek społeczno-ekonomicznych	69
— Из проблематики справочной работы научных специальных библиотек на примере библиотек экономических и общественных наук	
— Certain problems of the reference service of special research libraries as done in libraries concerned with social science and economics	
<i>M. Gawrecka</i> : Niektóre problemy służby informacyjnej w publicznych bibliotekach powszechnych	72
— Некоторые проблемы справочной работы массовых библиотек	
— Certain problems of reference service of public libraries	
<i>M. Kocięcka</i> : Wymiana zestawień bibliograficznych między ośrodkami informacyjnymi	75
— Обмен библиографическими списками между информационными центрами	
— Exchange of bibliographical lists between information centres	
<i>J. Kołodziejska</i> : Konferencja przedstawicieli ośrodków bibliotekoznawstwa i pracy metodycznej europejskich krajów socjalistycznych	77
— Совещание представителей библиотечного дела и методической работы европейских социалистических стран	
— Conference of representatives of library science and methodological work centres of european socialist countries	
<i>I. Nagórska</i> : O pracy publicznych bibliotek dziecięcych w Łodzi w latach 1922—1939	80
— О работе публичных детских библиотек в городе Лодзи 1922—1939	
— On the work of public childrens' libraries of Łódź 1922—1939	
<i>J. Wojciechowski</i> : Czytelnictwo dojeżdżających do pracy	85
— Чтение трудящихся приезжающих на работы	
— Reading of working people coming to work from suburbs	
Z życia SBP (<i>J. C.</i>)	86
Из жизни СПБ	
News from the PLA	
Odpowiedzi Redakcji (<i>TeZar</i>)	87
Ответы редакции	
Editor' answers	
Przegląd piśmiennictwa	
Обзор литературы	
Reviews of books and articles	
<i>T.B.W.</i> : Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie	87
— Проблемы библиотек и чтения в печати	
— Problems of libraries and reading in the press	
<i>J. O.</i> : Wydawnictwa Naukowo-Techniczne	89
— Издательство Технической Литературы	
— Publishing House of technical literature	

c. d. na III stronie okładki

REDAGUJE KOMITET: *F. Bursowa, T. Bruszewski, H. Falkowska, J. Kołodziejska* (zast. redaktora), *Cz. Kozioł, E. Pawlikowska* (redaktor), *D. Stępniewska* (sekretarz), *I. Szczepańska*.

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 3

WARSZAWA

ROK XXXII

ŚWIADOMOŚĆ NARASTANIA W PROCESIE ROZWOJU BUDOWNICTWA SOCJALISTYCZNEGO WPŁYWÓW IDEOLOGII SOCJALISTYCZNEJ KAŻE JĄ WZBOGACAĆ TAK, BY ZDOLNA BYŁA ABSORBOWAĆ I PROFILOWAĆ PO SWOJEMU WSZELKIE POSTAWY, ASPIRACJE I MOTYWACJE LUDZKIE. ZWŁASZCZA ŻE BUDOWNICTWO SOCJALISTYCZNE STAWIA PRZED NAMI CORAZ WSZECHSTRONNIEJSZE ZADANIA.

*

POTRZEBNA JEST SIŁA KIERUJĄCA, KTÓRA BY AKTYWIZOWAŁA POLITYCZNIE, SPOŁECZNIE I W KONSEKWENCJI KULTURALNIE MASY. TAKIM CZYNNIKIEM KIERUJĄCYM W NASZYCH WARUNKACH BYŁA I JEST PARTIA. WYNIKA TO Z HISTORYCZNEJ ROLI ZORGANIZOWANEJ AWANGARDY RUCHU ROBOTNICZEGO. UMOŻLIWIA TO RZECZYWISTY KONTAKT Z MASAMI W NASZEJ STRUKTURZE ORGANIZACYJNO-SPOŁECZNEJ. JEST TO INSTYTUCJA DOCIERAJĄCA RZECZYWIŚCIE DO MASOWYCH ŚRODOWISK, WIAŻĄCA JE I AKTYWIZUJĄCA TAKŻE PRZEZ SWÓJ WPŁYW NA INNE FORMY ŻYCIA ORGANIZACYJNEGO SPOŁECZEŃSTWA.

STEFAN ŻÓŁKIEWSKI

O styl kultury socjalistycznej
Tygodnik Kulturalny 1964 nr 24

SŁUŻBA INFORMACYJNA W BIBLIOTECE NARODOWEJ I JEJ WSPÓLPRACA Z BIBLIOTEKAMI W TERENIE

Charakterystycznym przejawem naszej epoki jest wielostronne i różnorodne zapotrzebowanie na informację. W związku z tym wszystkie państwa dążą do zorganizowania sprawnie działającej służby informacyjnej. Biblioteczna służba informacyjna — to jeden z wycinków wielkiej, szeroko zakrojonej akcji informacyjnej.

Służba informacyjna stanowi najistotniejszą funkcję współczesnej biblioteki. Jeden z wybitnych bibliotekarzy amerykańskich porównał ją do smaru w maszynie. Podobnie jak smar sprawia, że wszystkie tryby maszyny pozostają w ruchu, tak służba informacyjna uruchamia dla czytelnika wszystkie konieczne dla jego pracy pomoce naukowe. Zaspokaja ona nie tylko uświadomione potrzeby czytelnika, rozbudza również nowe.

W chwili obecnej, przy wciąż pogłębiającej się specjalizacji wiedzy, żadna biblioteka nie może pełnić służby informacyjnej w izolacji. Sprawne obsłużenie czytelników, którzy żądają informacji z różnych dziedzin wiedzy, wymaga ścisłego współdziałania ze sobą ośrodków informacyjnych.

Biblioteka Narodowa, centralna biblioteka Państwa, ze względu na uniwersalny charakter swego księgozbioru, na rozbudowany system katalogów, własne wydawnictwa bibliograficzne, wreszcie ze względu na stosunkowo liczny i wykwalifikowany personel stanowi jedno z centralnych ogniw w systemie bibliotecznej służby informacyjnej w Polsce.

Zobaczmy jak przedstawia się warsztat pracy Biblioteki Narodowej, odbudowany mozolnie po zniszczeniach wojennych. A więc najpierw katalog alfabetyczny książek XIX i XX wieku. Zaopatrzony bogato w system odsyłaczy od nazw osób, miejscowości i instytucji rejestruje również odbitki i nadbitki z czasopism oraz wydawnictw zbiorowych polskich i zagranicznych. Wpływają one licznie do biblioteki w charakterze darów autorów i stanowią znakomite uzupełnienie druków zwartych. Osobno prowadzone są katalogi czasopism, druków wydanych przed 1801 r. oraz katalogi i kartoteki zbiorów specjalnych (rękopisów, zbiorów muzycznych, graficznych i kartograficznych).

gorzej przedstawia się stan katalogów rzeczowych, do których opracowania przystąpiono dopiero w 1951 r. Katalog systematyczny obejmuje książki, które Biblioteka uzyskała po 1945 r., i uzupełniany jest stopniowo materiałami z zasobów przedwojennych. Katalog przedmiotowy, łatwy do korzystania, jest jeszcze od poprzedniego szczuplejszy.

Katalogi centralne prowadzone w Bibliotece obejmują zbiory bibliotek krajowych i wykazują miejsce przechowania poszczególnych pozycji. Z korespondencji, która wpływa do BN widać jednak, że sporo bibliotek nie wie jeszcze o istnieniu katalogów centralnych, niektóre znów wyobrażają sobie, że można na ich podstawie ustalić lokalizację każdej książki czy czasopisma. Dlatego kilka słów o najważniejszych katalogach centralnych znajdujących się w BN. Centralny katalog czasopism obejmuje zasoby 225 bibliotek i wykazuje tytuły czasopism polskich i obcych ze wszystkich dziedzin. Centralny katalog bieżących czasopism zagranicznych rejestruje tytuły czasopism zagranicznych sprowadzanych do ok. 1500 bibliotek naukowych i fachowych w kraju. Materiały bieżące w formie kartoteki są dostępne na miejscu w BN. Katalog ten jest również publikowany. Dotychczas ukazały się 3 tomy: rocznik 1957, 1959 i uzupełnienia za lata 1960—61. Rozbudowane

indeksy w układzie systematycznym ułatwiają odnalezienie czasopism z określonej dziedziny. Wreszcie centralny katalog książek zagranicznych zawiera bieżące nabytki ok. 700 bibliotek. Wybrane z niego materiały ukazują się od 1958 r. w formie kwartalnika pt. *Centralny katalog książek zagranicznych — Nowe nabytki w bibliotekach polskich* (w układzie systematycznym w 3 seriach rzeczowych).

Inny charakter nosi centralny katalog starych druków, który w oddzielnych zrębach chronologicznych obejmuje inkunabuły tj. druki sprzed 1500 r. oraz polonika i druki obce XVI—XVIII wieku.

Tak więc widzimy, że katalogi centralne BN stanowią ważne narzędzie informacji: nie tylko zastępują długą drogę rewersu okrężnego wskazując miejsce przechowania poszukiwanej książki lub czasopisma, ale również służą informacją bibliograficzną, tym cenniejszą, że operującą zasobami dostępnymi w kraju.

BN nastawiona jest przede wszystkim na informację o bieżącej produkcji piśmienniczej polskiej. Instytut Bibliograficzny opracowuje i publikuje bibliografię narodową, której 3 zasadnicze ogniwa tworzą: *Przewodnik Bibliograficzny*, *Bibliografia Czasopism i Wydawnictw Zbiorowych* oraz *Bibliografia Zawartości Czasopism*. Poza tym z warsztatu pracy BN wychodzi cały szereg pomocy bibliograficznych, metodycznych i informacyjnych w postaci czasopism, książek, broszur, ulotek czy też kart katalogowych.

Ważne źródło informacji, choć jeszcze nieopublikowane, stanowią materiały do polskiej bibliografii XX stulecia. Jest to kontynuacja *Bibliografii Polskiej Estreichera*, przygotowywana obecnie do druku. Ogromne materiały liczące ok. 350 tysięcy pozycji ułożone są w 3 zrębach chronologicznych: druki wydane w latach 1901—39, w okresie okupacji oraz w latach 1944—55.

Materiały bibliograficzne opracowywane i publikowane przez BN przeznaczone są dla różnego typu odbiorców: naukowców, praktyków, młodzieży studiującej, nauczycieli, bibliotekarzy, działaczy kulturalnych itd. Nie wszyscy z nich jednak potrafią sami dotrzeć do potrzebnych im pomocy bibliograficznych, nie wszyscy umieją wykorzystać je dla własnych celów. Stąd obok akcji dokumentacyjnej BN prowadzi akcję informacyjną. Stałe pogotowie czuwa nad zaspokajaniem potrzeb użytkowników, toruje im drogę do źródeł bibliograficznych, propaguje pomoce bibliograficzne i informacyjne.

W wyniku krynickiej konferencji bibliotekarzy, która rzuciła hasło tworzenia ośrodków informacyjno-bibliograficznych w bibliotekach, powstał w BN w 1951 r. wyodrębniony Dział informacji naukowej i poradnictwa przemianowany następnie, zgodnie z nowym statutem, na Zakład Informacji Naukowej. Ale służba informacyjna, mimo że posiada centralną komórkę, ma jednocześnie charakter zdecentralizowany. Zakłady specjalne: rękopisów, grafiki, kartografii, Zakład Muzyczny oraz oba Instytuty udzielają porad i informacji w zakresie swej specjalizacji. Zakład Katalogów Centralnych i Zakład Starych Druków odpowiadają bezpośrednio, przez telefon czy na piśmie na zapytania o lokalizację poszukiwanych książek i czasopism. Poza tym Czytelnia, Katalog alfabetyczny i rzeczowy służą czytelnikowi informacją na każdym kroku. W 1964 r. wszystkie agendy BN udzieliły łącznie 29,5 tysiąca informacji (w tym ponad 400 dla zagranicy). W rzeczywistości informacji jest znacznie więcej, ponieważ nie notuje się drobnych wskazówek, nieraz bardzo dla czytelnika cennych, udzielanych w Czytelni, Katalogach czy Zakładzie Informacji.

Zakład Informacji Naukowej, mimo że znajduje się w wyjątkowo pomyślnej sytuacji, mogąc korzystać z katalogów i kartotek całej Biblioteki, posiada również własny warsztat pracy, który pozwala szybko i sprawnie udzielać informacji. A więc przede wszystkim wyspecjalizowany księgozbiór o charakterze bibliogra-

ficznym. Dalej — kartoteki bibliograficzne, na które składają się zarówno wykonane informacje jak i materiały specjalnie przygotowywane na aktualne, najczęściej poszukiwane tematy. Mimo, że zasadniczo nie są one przeznaczone do publikacji niektóre z nich zostały ogłoszone drukiem, jak np. „Marks i Engels w Polsce. Materiały do bibliografii 1842—1952” czy też „Bibliografia pism ulotnych Rewolucji 1905—7”, która powstała na marginesie materiałów przygotowywanych w związku z 50-tą rocznicą Rewolucji. Dużym zainteresowaniem czytelników cieszą się kartoteki życiorysów. Osobny dział stanowią usystematyzowane pozycje wycięte z „Urzędowego Wykazu Druków” z lat 1928—39, szczególnie cenne wobec słabego ich uwzględnienia przez katalog rzeczowy.

Inną rolę aniżeli materiały bibliograficzne, które odsyłają do książki czy artykułów, pełnią materiały tekstowe w formie kartotek z wycinkami prasowymi. Ułatwiają one prace naszym czytelnikom, chroniąc jednocześnie przed zacytaniem zbioru czasopism BN.

Ani księgozbiór ani narzędzia informacji, jakimi dysponuje BN nie mogą zaspokoić potrzeb wszystkich jej użytkowników. Niezbędną okazała się ścisła współpraca z innymi ośrodkami informacji w kraju. Rzecz oczywista, że łatwiej się ona układa w zasięgu Warszawy. Zakład Informacji Naukowej, na podstawie odwiedzin i bliższego zapoznania się z bibliotekami warszawskimi, opublikował „Wykaz ważniejszych bibliotek Warszawy”, który uwzględnił 64 biblioteki, reprezentujące różne dyscypliny wiedzy.¹⁾

Dla ułatwienia łączności między bibliotekami w skali krajowej Zakład Informacji opracował na podstawie rozesłanej ankiety 2 spisy ośrodków bibliotecznej służby informacyjnej. Pierwszy z nich zredagowany w 1952 r. ma już tylko wartość historyczną, drugi — wydany w 1963 r. zachował jeszcze w pewnym stopniu swą aktualność.²⁾ Uwzględniła on 167 bibliotek, które wyraziły gotowość pełnienia służby informacyjnej. Obok bibliotek wyższych uczelni, instytutów i towarzystw naukowych, muzeów, ministerstw, obok bibliotek głównych i centralnych, miejskich i wojewódzkich znajdujemy w wykazie liczne biblioteki i instytuty należące do pionu Polskiej Akademii Nauk. Zgłosiły one akces do bibliotecznej sieci informacyjnej i służą już pomocą przy opracowywaniu specjalistycznych kwerend, bezpośrednio bądź też poprzez BN. Tak więc ewidencja istniejących ośrodków informacji umożliwia ściślejszą współpracę bibliotek ogólnych ze specjalnymi, naukowych z powszechnymi.

W jaki sposób przejawia się ta współpraca? Przede wszystkim w przekazywaniu kwerend, których wykonanie przekracza możliwości danej biblioteki, do właściwych bibliotek posiadających wykwalifikowany personel i wyspecjalizowany warsztat pracy. Poza tym biblioteki poszczególnych miejscowości korzystają wzajemnie ze swoich narzędzi informacji. Tę formę współdziałania stosują szeroko biblioteki warszawskie, czy to przez delegowanie bibliotekarza do właściwej biblioteki czy też, przy mniejszych poszukiwaniach — drogą porozumienia telefonicznego. Wiele bibliotek w Warszawie korzysta z warsztatu pracy Biblioteki Narodowej, z kolei Zakład Informacji BN niejednokrotnie odwołuje się do katalogów i pomocy dokumentacyjnych innych bibliotek. Planowana sieć dalekopisów, która ma połączyć większe biblioteki naukowe w kraju, ułatwi wykorzystanie warsztatów pracy w skali krajowej. W chwili obecnej łączność korespondencyjna w wielu, zwłaszcza dużych bibliotekach, nie wypełnia należycie swych zadań na skutek biu-

¹⁾ H. Kiepuńska, M. Kocięcka: Wykaz ważniejszych bibliotek Warszawy — Bibliotekarz 1957 nr 11/12 s. 371—76 i osobna odbitka.

²⁾ M. Kocięcka: Biblioteczna służba informacyjna. Wykaz ośrodków. Warszawa 1963.

rokratycznego podejścia i zbytniej centralizacji. Biblioteki nie potrafią się jeszcze dostosować do tempa w jakim obowiązane są służyć informacją, a które dyktuje życie.

Współpraca bibliotek przejawia się również w formie wzajemnego udostępniania gotowych zestawień bibliograficznych opracowanych przez ośrodki informacji. Od 1952 r. Zakład Informacji Naukowej rejestruje, publikuje i rozsyła tematy zestawień bibliograficznych wykonanych przez poszczególne biblioteki. W ten sposób materiały bibliograficzne opracowane dla jednego użytkownika, stanowiące często owoc długotrwałych i żmudnych poszukiwań, stają się podstawą i pomocą przy opracowywaniu następných informacji.³⁾

Współdziałanie bibliotek w zakresie służby informacyjnej, mimo że funkcjonuje i przynosi już pewne rezultaty, nie wyszło jeszcze ze stadium wstępnego. Na ogół lepiej się ono układa w skali lokalnej, w obrębie poszczególnych miast czy regionów⁴⁾, na większe opory napotyka w pionach specjalnych łączących biblioteki pokrewne specjalizacją, ale niejednokrotnie przynależne do różnych resortów. Daleko od siebie położone, często nie potrafią nawiązać kontaktów.

Pogłębienie tej współpracy, wzbogacenie jej dotychczasowych form wymaga bliższego, dokładniejszego zapoznania się z warsztatem pracy bibliotek. Ważną rolę spełniają tu przewodniki czy informatory o poszczególnych bibliotekach.⁵⁾ Konieczna jest również szeroka wymiana doświadczeń na łamach prasy bibliotekarskiej. Artykuły, notatki o służbie informacyjnej i narzędziach informacji, jakimi dysponują poszczególne biblioteki, na pewno ułatwią dalszą współpracę i dopomogą do właściwego obsłużenia wszystkich szukających informacji w bibliotece.

Maria Manteufflowa

H. UNIEJEWSKA

Warszawa

NIKTÓRE ZAGADNIENIA SŁUŻBY INFORMACYJNEJ NAUKOWYCH BIBLIOTEK SPECJALNYCH

NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEK SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH

Stały rozwój nauki i jej potrzeby badawcze był i jest główną przyczyną powstawania bibliotek specjalizujących się w zakresie jednej dziedziny czy dyscypliny naukowej. Głównymi cechami naukowej biblioteki specjalnej są: księgozbiór kompletowany w określonym zakresie tematycznym oraz nastawienie pracy i działalności biblioteki na działalność dokumentacyjną i informacyjną. Cechy te są ze sobą nierozzerwalnie związane, a jedna z nich warunkuje drugą.

Z kolei zaś właściwe wypełnienie zadań w zakresie specjalizacji zbiorów i działalności informacyjnej pociąga za sobą konieczność stałej i ścisłej współpracy

³⁾ zob. M. Kocięcka: Wymiana zestawień bibliograficznych między ośrodkami informacyjnymi (artykuł zamieszczamy na str. 75).

⁴⁾ Ułatwiają je regionalne przewodniki po bibliotekach jak np. G. Groebl: Przewodnik po bibliotekach wojew. katowickiego. Katowice 1959, czy J. Pieniążek: Informator o bibliotekach krakowskich. Kraków 1961.

⁵⁾ zob. Biblioteka Narodowa. Informator dla czytelników. Wyd. 2 rozszerzone. Warszawa 1964.

z bibliotekami pokrewnej specjalizacji, a także z innymi bibliotekami naukowymi. Rozpatrując sprawę teoretycznie możnaby założyć istnienie rozgałęzionej sieci bibliotek, których specjalizacja odpowiadałaby specjalizacji poszczególnych dyscyplin. Na czele poszczególnych sieci stałyby biblioteki centralne (wiodące) organizujące właściwą służbę informacyjną dla poszczególnych gałęzi nauki. W rzeczywistości sytuacja jest we wszystkich krajach o wiele bardziej skomplikowana i daleka od poprawnego schematu teoretycznego.

W Polsce istnieje kilka mniej lub więcej zorganizowanych sieci bibliotek specjalnych jak np. biblioteki medyczne, rolnicze, techniczne, wojskowe; tu pragnę omówić sieć bibliotek specjalizujących się w zakresie nauk społeczno-ekonomicznych.

Polskie biblioteki społeczno-ekonomiczne tworzą zespół bibliotek współpracujących ze sobą na zasadzie dobrowolności nie stanowiąc jednej sieci resortowej. Są wśród nich biblioteki WSE i innych szkół wyższych podległe Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego z Biblioteką SGPS (Szkoły Głównej Planowania i Statystyki) na czele, Biblioteka GUS, Biblioteka Sejmowa, biblioteki fachowe (ogółem 25 bibliotek*). Charakterystyczną cechą tej sieci jest ogromna koncentracja bibliotek wchodzących w jej skład, ponieważ aż 18 usytuowane jest na terenie Warszawy. Tylko biblioteki wyższych szkół ekonomicznych znajdują się poza Warszawą (Łódź, Kraków, Poznań, Katowice, Sopot, Wrocław, Szczecin) pełniąc rolę regionalnych bibliotek społeczno-ekonomicznych. Wiele województw i większych miast pozbawionych jest naukowych bibliotek kompletujących literaturę z zakresu tej specjalizacji.

Polskie biblioteki społeczno-ekonomiczne współpracują przede wszystkim na odcinku gromadzenia zbiorów i informacji o zasobach bibliotek wchodzących w skład sieci. Głównym wspólnym zadaniem tych bibliotek jest praca w zakresie publikowania centralnych katalogów wydawnictw zagranicznych. Organizatorem tej współpracy jest Biblioteka SGPS, która pełni w omawianej sieci bibliotek funkcję biblioteki centralnej. Trzeba zwrócić uwagę na fakt, że biblioteki społeczno-ekonomiczne, mają w ramach swojej sieci dalszą, bardziej pogłębioną specjalizację. 13 bibliotek w ramach sieci ma charakter z grubsza biorąc, bibliotek ogólnie-ekonomicznych; 12 bibliotek to biblioteki specjalizujące się w zakresie statystyki, finansów, handlu zagranicznego i wewnętrznego oraz ekonomik branżowych (przemysłu, transportu, rolnictwa). Wśród tych bibliotek wyróżnia się biblioteka GUS będąca centralną biblioteką statystyczną, posiadająca równocześnie bogaty księgozbiór o charakterze ogólnie-ekonomicznym.

Na podkreślenie zasługuje również udział w omawianej sieci Biblioteki Sejmowej, której wielki i cenny księgozbiór nastawiony jest przede wszystkim na kompletowanie literatury z zakresu prawa państwowego, Biblioteki Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych specjalizującej się w zagadnieniach polityki i gospodarki światowej oraz Biblioteki Wyższej Szkoły Nauk Społecznych kompletującej również literaturę z zakresu filozofii, socjologii i historii najnowszej.

Przechodzę do omówienia form współpracy scharakteryzowanych bibliotek specjalnych z bibliotekami powszechnymi. Współpraca ta rozwija się głównie w zakresie służby informacyjnej i będącej wynikiem tej działalności — wypożyczalni międzybibliotecznej. Biblioteki powszechne: wojewódzkie, powiatowe, miejskie, a nawet gromadzkie często muszą wypełniać istotną rolę bibliotek naukowych lub przynajmniej bibliotek stanowiących ogniwo pośredniczące między czytelnikami

* zob.: Uniejewska H.: Biblioteki społeczno-ekonomiczne i ośrodki informacji ekonomicznej w Polsce Ludowej. *Przegląd Bibliograficzny Piśmiennictwa Ekonomicznego* 1961 z. 2 s. 53 — 55.

a biblioteką naukową. Jest sprawą powszechnie wiadomą, że rozwój wyższego szkolnictwa zaocznego i eksternistycznego postawił przed bibliotekami powszechnymi nowe poważne zadania, do których wypełnienia nie zawsze są one dostatecznie przygotowane. Jest również rzeczą znaną, że do bibliotek wszystkich szczebli trafia i powinien trafić czytelnik pragnący pogłębić i aktualizować posiadane wiadomości zawodowe — mam na myśli lekarzy, inżynierów itp., a także pracowników terenowych organów i instytucji o charakterze gospodarczym.

Przedstawiciele inteligencji pracującej mieszkający na prowincji, powinni jak najmniej odczuwać brak możliwości odpowiedniej lektury fachowej i naukowej, studenci zaoczeni i eksterniści powinni znaleźć niezbędne dla nich publikacje w najbliższej im bibliotece powszechnej lub za jej pośrednictwem. Można postulować lepsze zaopatrzenie księgozbiorów bibliotek wojewódzkich i miejskich w zakresie naukowej literatury z różnych dziedzin, a szczególnie wzbogacenie ich księgozbiorów podręcznych o charakterze aparatu informacyjnego. W obecnych jednakże warunkach wydaje mi się słuszne stanowisko większości bibliotek specjalnych, które nie robią żadnych poważniejszych zastrzeżeń w zakresie bezpośredniego wypożyczania międzybibliotecznego nawet w stosunku do bibliotek gromadzkich. Tak więc wszystkie biblioteki powszechne poszukujące informacji lub konkretnych pozycji z zakresu literatury naukowej mogą się zwracać do odpowiednich bibliotek specjalnych i powinny zostać dobrze obsłużone. Większe biblioteki naukowe mogą stosunkowo łatwo wypełnić zgłoszone pod ich adresem dezyderaty. Najczęstszą formą pomocy będą więc porady i zestawienia bibliograficzne oraz wspomniane wyżej wypożyczenia międzybiblioteczne.

Dla wzajemnej dobrej współpracy konieczne jest wzajemne zrozumienie się, a więc jasne formułowanie tematów kwerend z podaniem dla kogo i do jakiego celu potrzebna jest żądana informacja bibliograficzna. Wszystkie polskie biblioteki powinny przestrzegać zasady, że do wszelkiego rodzaju prac dyplomowych, magisterskich, doktorskich, bibliografię musi opracować sam student. Można tylko mu dostarczyć odpowiednich wskazówek metodycznych, wskazać źródła i wreszcie zabezpieczyć uzyskanie wybranych publikacji. W stosunku do osób pracujących zawodowo, czy samouków pragnących otrzymać zestawienie bibliograficzne na temat związany z ich pracą lub zainteresowaniami można postąpić odmiennie — opracować lub prosić odpowiednią bibliotekę o opracowanie zestawienia literatury na podany temat. Nie należy takich próśb przysyłać równocześnie do kilku bibliotek, jest to swojego rodzaju nadużycie i marnotrawstwo sił. Spotykane są również przypadki przysyłania próśb o rozwiązanie quizów i pytań do różnego rodzaju konkursów. Tego rodzaju pytania trzeba starać się rozwiązywać we własnym zakresie w sposób zależny od okoliczności (częściowa pomoc, wskazanie źródeł itp.).

Biblioteka SGPS, podobnie jak inne większe biblioteki społeczno-ekonomiczne, chętnie współpracują z poważnie podchodzącymi do zagadnienia informacji bibliotekami znajdującymi się zdala od większych ośrodków naukowych.

Rozszerzenie form współpracy między naukowymi bibliotekami specjalnymi a bibliotekami powszechnymi jest jak najbardziej wskazane, a jej pozytywna realizacja leży w rękach bibliotekarzy. Księgozbiory naukowych bibliotek specjalnych są do dyspozycji czytelników, którzy interesują się literaturą z zakresu przez nie reprezentowanego. Nie oznacza to, że zawsze wszystko można wypożyczyć i każdą informację przygotować. Oznacza to jednak, że znacznie można zacieśnić i uaktywnić obecnie istniejące kontakty między naukowymi bibliotekami specjalnymi a siecią bibliotek powszechnych.

Hanna Uniejewska

NIEKTÓRE PROBLEMY SŁUŻBY INFORMACYJNEJ W PUBLICZNYCH BIBLIOTEKACH POWSZECHNYCH

W ostatnich latach obserwuje się szczególny wzrost zainteresowania służbą informacyjną w sieci publicznych bibliotek powszechnych. Zagadnienie to nie jest nowe. Pierwsze próby były podejmowane w bibliotekach wojewódzkich już w latach 1951/52. Równocześnie biblioteki wielkomiejskie rozpoczęły prace bibliograficzne dla celów informacyjnych. Szybszy rozwój służby informacyjnej ogarniający większą liczbę bibliotek zaczął się z chwilą połączenia bibliotek wojewódzkich z miejskimi. Wzbogacony warsztat pracy, zwiększona kadra pracowników, bezpośredni kontakt z czytelnikiem oraz zdobyte doświadczenia podbudowały tę działalność.

O potrzebie bibliotecznej służby informacyjnej zaczęto mówić w lutym 1951 r. na Konferencji Krynickiej (szczególnie z myślą o bibliotekach naukowych).

Wakacyjne seminarium bibliotekarskie w Jarocinie w sierpniu 1959 r. zorganizowane przez SBP omawiało sprawy służby informacyjnej z punktu widzenia współpracy bibliotek. W treściach współzawodnictwa ogólnopolskiego publicznych bibliotek powszechnych w latach 1960 i 1961/2 znalazły się i sprawy związane z ulepszeniem pracy działów informacyjnych.

Centralne seminarium dla kierowników działów informacyjno-bibliograficznych zorganizowane w Warszawie w marcu 1961 r. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki, wydobyciło szereg spraw organizacyjnych i merytorycznych związanych z tą działalnością. Nie ulega wątpliwości, iż staje się ona jedną z zasadniczych czynności bibliotecznych.

Dwa są jej aspekty — jeden oświatowy związany z rolą przekazującą i uczącą (udzielanie wiadomości, wskazywanie na metodę poszukiwań itp.) i drugi, twórczy, wymagający od bibliotekarza pracy opartej o metody naukowe w posługiwaniu się całym arsenałem materiałów źródłowych, służących informacji.

Treść działalności informacyjnej tkwi głęboko u podstaw pracy oświatowej i oświatowo-naukowej. Jest nią zarówno zbliżenie książki do czytelnika, pomoc kształcącym się systematycznie jak i zdobywającym wiedzę doraźnie, zarówno udzielanie informacji gotowych jak i wymagających żmudnych nieraz poszukiwań. Wszędzie jednak punktem wyjścia jest szerzenie wiedzy o źródłach i sposobach poszukiwania informacji.

Wśród szeregu problemów dotyczących służby informacyjnej dwie sprawy wysuwają się na czoło — księgozbiór i bibliotekarz.

Tak często omawiana na wielu konferencjach sprawa właściwego gromadzenia księgozbioru jest jednym z elementów warunkujących prawidłową pracę. W księgozbiórce musi się znaleźć dostateczna ilość książek popularnonaukowych i naukowych (zależna od poziomu organizacyjnego biblioteki) oraz szereg wydawnictw encyklopedycznych, informacyjnych, słownikowych, bibliograficznych, w tym literatura dla ludzi doksztalających się, i pozycje (nieraz dublowane) niezbędne przy prowadzeniu wypożyczenia międzybibliotecznego. Ulepszenie jakości zbiorów bibliotek powszechnych wymaga ustalenia zasad kształtowania ich struktury. Jest to jedno z najważniejszych zadań na najbliższą przyszłość warunkujących rozwój nowoczesnej służby informacyjnej w naszych placówkach.

Biblioteki publiczne muszą zaspakajać przede wszystkim potrzeby środowiska, stąd ich uniwersalny charakter. Potrzeby te są często uwarunkowane tradycjami

kulturalnymi, a to z kolei rodzi przewagę pewnych dziedzin piśmiennictwa nad innymi. Stąd konieczność częstej analizy kryteriów doboru. Wśród nich na plan pierwszy wysuwa się konieczność gromadzenia księgozbioru regionalnego, a więc zarówno książek z regionem związanych jak i wydawanych lokalnie, także druków i materiałów rękopiśmiennych a nawet ikonograficznych.

Poważnym zagadnieniem dla zbiorów jest prasa — ten najbardziej aktualny informator o sprawach bieżących z różnorodnych dziedzin. Tematyczny dobór czasopism dla placówki gromadzkiej czy miejskiej i ich wykorzystanie nie przez czytelnika, a przez bibliotekarza staje się coraz bardziej sprawą do przemyślenia. Zwłaszcza wycinki w wyborze jako uzupełnienie kartotek są cennym materiałem informacyjnym (zob. Baszyńska W: Gromadzenie i opracowanie materiałów tekstowych. *Poradnik Bibliotekarza*. R: XV 1963 z. 10 s. 284—285).

*

Wymagania w zakresie służby informacyjnej stawiane bibliotekarzowi są duże. To, że musi on mieć wykształcenie ogólne średnie obok fachowego jest jasne. Nie wykluczamy co prawda możliwości prowadzenia tej działalności nawet przez bibliotekarzy z wykształceniem podstawowym, ale muszą oni legitymować się określonym stażem i zdobytym doświadczeniem. Wszyscy bibliotekarze prowadzący działalność informacyjną muszą zdobywać podstawowe umiejętności wyszukiwania i przekazywania informacji w sposób sprawny, szybki i ścisły. Aby zdobyć te umiejętności trzeba śledzić teoretyczny dorobek w tej dziedzinie i po prostu praktykować, nie poprzestając na raz zdobytej wiedzy. Dużym ułatwieniem może być wymiana doświadczeń z innymi ośrodkami informacyjnymi o określonych specjalizacjach, jak również własna praca samokształceniowa w tym zakresie.

Toteż przygotowanie w zakresie służby informacyjnej pracownika terenowego wymaga systematycznego i przemyślanego działania zarówno biblioteki wojewódzkiej jak i powiatowej. Powinno się ono opierać o ścisłą współpracę działu instrukcyjno-metodycznego wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej z działem informacyjno-bibliograficznym.

Dwa będą kierunki szkoleń — jeden dla instruktorów powiatowych w celu nabywania przez nich umiejętności prowadzenia służby informacyjnej i umiejętności prowadzenia instruktażu w tej dziedzinie oraz drugi dla bibliotekarzy prowadzących działalność informacyjną w swoich placówkach.

*

Służba informacyjna objęła obecnie dużą część sieci publicznych bibliotek powszechnych sięgając aż do gromad. Poprzez różne formy działania masowego i indywidualnego staje się ona wyrazem nasilenia działalności oświatowej. Warsztaty pracy służby informacyjnej umożliwiają bibliotekom pogłębienie działalności oświatowej. Są one zróżnicowane w zależności od potrzeb środowiska. Cechuje je duża rozpiętość jakości informacji, dokumentacji i wykorzystania materiałów w zależności od poziomu organizacyjnego biblioteki.

Najniższe ogniwo, biblioteka gromadzka pracuje w oparciu o niewielki warsztat pomocniczy — wydzieloną biblioteczkę podręczną, zapoczątkowane kartoteki: osobową, zagadnieniową, regionalną, teczki materiałów tekstowych, zależnie od potrzeb i możliwości organizacyjnych biblioteki. Dokumentacja działalności prowadzona jest na razie w zeszytach.

W praktycznym działaniu obserwuje się jeszcze nieudolność informowania czytelników, dużą nieumiejętność posługiwania się własnym warszatem oraz biblioteki nadrzędnej (powiatowej i wojewódzkiej).

Działalność informacyjna w powiatowej i miejskiej bibliotece publicznej koncentruje się przede wszystkim na dobrze zorganizowanym punkcie informacyjnym

w oddziale miejskim, który spełnia potrójną rolę — ośrodka dla czytelników miasta i dla załatwiania kwerend terenowych oraz warsztatu doświadczalnego dokształcania bibliotekarzy gromadzkich.

Biblioteka podręczna musi być skompletowana i uzupełniana tak, aby była przydatna dla bibliotekarza, czytelnika i instruktora.

W kształtowaniu i przygotowywaniu warsztatu miejskiego pomagają oddziałowi miejskiemu instruktorzy, nabywając w ten sposób umiejętności w prowadzeniu instruktazu w bibliotekach gromadzkich.

Dział informacyjno-bibliograficzny wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej pracuje w oparciu o poważny warsztat naukowy nastawiony między innymi na tworzenie mocnego ośrodka regionalnego. Wiadomo, że o warsztacie decyduje rozbudowana tematycznie biblioteka podręczna, systematycznie uzupełniane kartoteki z odpowiednio dobranymi hasłami, rzetelnie opracowane katalogi rzeczowe własne, katalogi innych bibliotek oraz katalogi centralne.

Dla sprawnego działania ośrodka informacyjnego konieczny jest kilkuosobowy zespół pracowników. Praca działu ma bowiem wiele nurtów: organizacja warsztatu pracy, poradnictwo i właściwa działalność informacyjna, prace bibliograficzne, działalność szkoleniowa, działalność wydawnicza (biuletyny kwartalne bibliotecznej służby informacyjnej, materiały propagandowe, poradniki bibliograficzne itp.).

Wojewódzka i miejska biblioteka publiczna spełnia w stosunku do sieci bibliotek publicznych rolę wiodącą, kieruje całością służby informacyjnej placówek terenowych, realizuje napływające z terenu kwerendy i zapotrzebowania, kształtuje powiatowe ośrodki informacyjne, organizuje współpracę w obrębie sieci informacyjnej bibliotek województwa, decyduje o systemie szkolenia, kształci i wychowuje bibliotekarzy-bibliografów.

Dział informacyjno-bibliograficzny jest merytorycznie związany szczególnie z działalnością ośrodka instrukcyjno-metodycznego. Od współdziałania obu tych komórek zależeć będzie w dużym stopniu przyszły właściwy rozwój sieci służby informacyjnej.

Sprawa ta jest o tyle ważna, iż już obecnie daje się odczuć coraz wyraźniejszą dysproporcję między tempem wzrostu zadań służby informacyjnej i wzrostem możliwości wykonawczych.

Rosnące zasoby dokumentów (zbiory, materiały kartotekowe i inne) wymagają właściwej i stałej selekcji i melioracji.

Konieczna jest ciągle jeszcze mało realizowana, szeroka współpraca ośrodków informacyjnych różnych typów bibliotek, rozpoczęcie prób specjalizacji w pewnych dziedzinach, wyraźniejsze nastawienie ośrodków wojewódzkich na materiały regionalne, przejście od konkurencji do współdziałania, należyte postawienie wypożyczania międzybibliotecznego itp.

Ostatnio przed biblioteką wojewódzką wyrosło nowe zagadnienie — unowocześnienie działalności informacyjnej poprzez włączenie w zakres pomocy informacyjnych współczesnych środków masowego przekazu kultury. Stąd zjawia się potrzeba poszerzania zbiorów o materiały audiowizualne, przygotowywania informacji i wskazówek metodycznych o sposobach ich wykorzystywania również dla bibliotek terenowych.

I wreszcie trudno nie wspomnieć o potrzebie propagandy w zakresie służby informacyjnej.

Narastanie potrzeb społecznych, środowiskowych, lepsze przygotowanie warsztatów pracy i szereg innych czynników wywołały konieczność informowania o informacji. Zaczęły ukazywać się materiały drukowane — syntetyczne informatory, serie zestawień bibliograficznych, ulotne anonsy i inne tego typu pomoce. Brak jest

jednak nadal dobrych informatorów dla czytelników i dla instytucji, które powinny być szerzej wciągnięte w orbitę służby informacyjnej jak prasa, radio, szkoły, instytucje społeczne.

*

Ważne jest stworzenie właściwych warunków dla rozwoju działów informacyjno-bibliograficznych bibliotek wojewódzkich i wielkomijskich z myślą o równorzędnym ich rozwoju (kadry) z działem instrukcyjno-metodycznym, przy ścisłej wzajemnej współpracy.

Wymaga przemyślenia system szkolenia kadry służby informacyjnej. Ważne tu będą częstsze kontakty z ośrodkami w Polsce i za granicą ze szczególnym uwzględnieniem postępu technicznego stosowanego w działalności informacyjnej na całym świecie.

Maria Gawarecka

M. KOCIĘCKA
Warszawa

WYMIANA ZESTAWIENŃ BIBLIOGRAFICZNYCH MIĘDZY OŚRODKAMI INFORMACYJNYMI

Znaczenie bibliotecznej służby informacyjnej dla rozwoju kultury, nauki i techniki podkreślano już wielokrotnie i ta dziedzina działalności bibliotek zdobywa należne jej miejsce. Informacji — chociaż w różnym zakresie — udzielają już niemal wszystkie większe biblioteki w Polsce.

Obecnie w okresie coraz dalej idącej specjalizacji bibliotek oraz konieczności jak najszybszego załatwiania wpływających zapytań szczególnie pilną staje się sprawa koordynacji służby informacyjnej. Uzgodnienie działań i planowanie, bez dublowania prac innych ośrodków informacyjnych, zależy w dużej mierze od szybkiej i wyczerpującej „informacji o informacji”. Jednym ze sposobów powiadamiania o działalności informacyjnej bibliotek jest systematyczne ogłaszanie opracowanych przez nie bibliografii. Umożliwia ono wymianę zestawień między bibliotekami a przez to ułatwia współpracę ośrodków informacyjnych.

Ogólnie wiadomo, ile czasu i pracy wymaga opracowywanie zestawień bibliograficznych. Po wykorzystaniu zestawienia przez użytkownika, który o nie prosił, odkłada się je zwykle do archiwum ośrodka, chociaż inne biblioteki często musiały gromadzić materiały na zbliżony lub identyczny temat. Taki stan rzeczy wymagał koniecznie zmiany.

W pewnym stopniu zmianę tę wprowadza „Wykaz tematyczny ważniejszych zestawień bibliograficznych opracowanych przez biblioteki i instytuty naukowe”, wydawany przez Bibliotekę Narodową już od 1951 r. Publikacja ta opracowywana jest w Zakładzie Informacji Naukowej BN na podstawie materiałów nadsyłanych przez poszczególne biblioteki.

Zgodnie z pismem okólnym Min. Kultury i Sztuki z r. 1951 biblioteki powinny zgłaszać do BN tematykę opracowywanych zestawień oraz prowadzonych i planowanych kartotek. W tym miejscu trzeba niestety stwierdzić, że biblioteki traktują to niewątpliwie ułatwienie w ich pracy jako uciążliwy obowiązek i na ogół nadsyłają wiadomości zbyt skąpe i z opóźnieniami lub nie nadsyłają w ogóle. Otrzymane materiały są w Zakł. Informacji porządkowane, łączone, w pewnych przypadkach selekcjonowane i co pół roku wydawane. Nie podaje się w *Wykazie* np. zestawień na „szerokie” tematy obejmujących stosunkowo małą liczbę pozycji a sporządzonych przez biblioteki w dużych miastach. Natomiast uwzględnia się podobnie opracowane zestawienia, jeżeli dysponują nimi biblioteki reprezentujące środowiska ubogie w placówki naukowe i kulturalne. Tematy zestawień uszeregowane są w *Wykazie* według układu przyjętego przez *Przewodnik Bibliograficzny* i *Bibliografię Zawartości Czasopism*. Wykaz podaje tytuł zestawienia, liczbę objętych nim pozycji oraz nazwę biblioteki, która je opracowała. Każdy zeszyt obej-

muje wiadomości o ok. 400 zestawieniach. Ponieważ z redakcją *Wykazu* współpracują poza bibliotekami uniwersalnymi również biblioteki i instytuty o różnych specjalizacjach, tematyka zestawień dotyczy zarówno nauk humanistycznych jak i matematyczno-przyrodniczych oraz techniki.

Obecnie ukazuje się 27-my zeszyt *Wykazu*. Od początku ogłoszono w nim wiadomości o ok. 11 000 zestawień bibliograficznych. Rozsyłany początkowo do 200 bibliotek teraz dociera do prawie 900 odbiorców, wśród których znajdują się biblioteki wyższych uczelni, instytuty naukowe, biblioteki wojewódzkie i miejskie, wojewódzkie pedagogiczne, a od połowy 1962 r. również powiatowe biblioteki powszechne i pedagogiczne.

Wymiana zestawień między bibliotekami odbywa się już bez udziału BN. Mogą one przekazywać sobie bezpośrednio kopie zestawień, przysyłać wykonane na zamówienie (bezpłatnie lub odpłatnie) maszynopisy i innego rodzaju odбитki albo też wypożyczać je tylko do wykorzystania.

W zakładzie Informacji Naukowej BN znajduje się kartoteka tematów wszystkich ogłoszonych dotychczas zestawień, dzięki czemu biblioteki nie mające kompletu *Wykazu* mogą otrzymać informacje co do tematyki wcześniej opracowanych bibliografii.

O społecznej przydatności inicjatywy Biblioteki Narodowej świadczy wydawanie analitycznych publikacji przez centralne ośrodki informacji w kraju i za granicą. Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (wówczas Centralny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej) rozpoczął w 1954 r. ogłaszanie tematyki zestawień sporządzanych przez sieć branżowych ośrodków dokumentacji. Wykaz ten, ogłaszany początkowo co pół roku, ukazuje się obecnie kwartalnie pod tytułem *Informacje Dokumentacyjne*. Wszystkie zestawienia można przejrzeć w CIINTE i tam też można zamówić (odpłatnie) ich fotokopie, mikrofilmy lub maszynopisy.

Przykładem właściwego doceniania tego pomysłu jest szybki rozwój podobnej publikacji, wydawanej w Związku Radzieckim od 1957 r. jako *Przegląd Informacyjny Zestawień i Kartotek Bibliograficznych, Sporządzanych przez Biblioteki ZSRR* (Informacyjny Ukazatel' Bibliografičeskich Spiskov i Kartotek Sostavlennych Bibliotekami Sovetskogo Sojuza). Wydawany początkowo przez Bibliotekę im. Lenina a od połowy 1960 r. wspólnie z Państwową Publiczną Biblioteką Naukowo-Techniczną ZSRR ukazuje się co 2 tygodnie w nakładzie 3000 egzemplarzy. Tematy zestawień uszeregowane są również systematycznie a przy każdym z nich podawana jest dokładna forma udostępnienia. *Przegląd* informuje także o planach wydawniczych bibliotek w zakresie bibliografii, co pozwala innym bibliotekom korygować swoje zamierzenia. Materiały do *Przeglądu* nadsyła ponad 300 bibliotek różnych typów a w każdym zeszycie rejestrowane są zestawienia opracowane w ok. 60 placówkach. O zasięgu i wartości informacji świadczyć może fakt, że prenumeratorzy *Przeglądu* (wydawnictwo jest płatne) otrzymują rocznie wiadomości o ok. 6000 zestawień, wykonanych we wszystkich większych bibliotekach i ośrodkach dokumentacji Związku Radzieckiego.

Akcja ogłaszania i wymiany zestawień bibliograficznych prowadzona jest również w NRD. Początkowo wiadomości o bibliografiach podawano sporadycznie w *Wiadomościach Bibliotekarstwa NRD* (Nachrichten aus den Bibliothekswesen der Deutschen Demokratischen Republik). Od r. 1961 Dział Informacji Naukowo-Technicznej Książnicy Niemieckiej w Lipsku wydaje co miesiąc *Biuletyn Ważniejszych Zestawień Bibliograficznych* (Bulletin Wichtiger Literatur-Zusammenstellungen), obejmujący materiały nadsyłane przez ok. 25 bibliotek naukowych i 65 ośrodków dokumentacji. *Biuletyn* drukowany jest jednostronnie, co pozwala użytkownikom wycinać interesujące ich tematy i wykorzystywać przy tworzeniu kartotek. Stałymi odbiorcami *Biuletynu* jest ok. 1000 bibliotek, instytutów naukowych i redakcji czasopism. Wymiana zestawień jest bardzo ożywiona a biblioteki i ośrodki dokumentacji przesyłają (odpłatnie) wiele fotokopii, odbitek i kopii maszynopisowych. Sama Książnica wysłała dotychczas użytkownikom *Biuletynu* ponad 3000 zestawień. Niektóre bibliografie spośród ogłaszanych w *Biuletynie* przedrukowywane są w czasopiśmie fachowych w celu udostępnienia ich jak najszerzemu kręgowi zainteresowanych. Wybór zestawień jest poza tym corocznie ogłaszany w *Bibliografii Niemieckich Bibliografii* (Bibliographie der Deutschen Bibliographien).

Również w Bułgarii zaczęto w r. 1959 wydawać kwartalnie *Biuletyn Informacyjny Zestawień i Kartotek Bibliograficznych* (Informacionen Bjuletin za Bibliografski Sprawki i Kartoteki), redagowany przez Bibliotekę Narodową przy współpracy trzech innych najważniejszych bibliotek bułgarskich, drukowany w nakła-

dzie 500 egzemplarzy. Układ i zasady wymiany zestawień wzorowane są na *Prze-
glądzie radzieckim*.

Porównanie prowadzonej u nas wymiany zestawień bibliograficznych ze stanem istniejącym w tej dziedzinie za granicą nie prowadzi niestety do optymistycznych wniosków. Chociaż bowiem tak wcześniej oceniliśmy pożytek wypływający z systematycznego ogłaszania prac prowadzonych przez ośrodki informacyjne, to jednak nasz *Wykaz Tematyczny Zestawień* nie powiększył w ciągu 15-letniego okresu wydawania ani swojej objętości ani częstotliwości. Powodem tego jest przede wszystkim niewłaściwe wywiązywanie się bibliotek z powinności. Materiały np. do 2 ostatnich zeszytów nadeszło zaledwie 31 bibliotek mimo tego, że w kraju działa 167 ośrodków informacyjnych (jak wynika z Wykazu ośrodków z r. 1963) a odbiorców *Wykazu* jest ok. 900. Z całą pewnością można stwierdzić, że w tym okresie o wiele więcej bibliotek opracowało zestawienia, które mogłyby być użyteczne dla innych ośrodków informacyjnych.

Mirosława Kocięcka

J. KOŁODZIEJSKA
Warszawa

KONFERENCJA PRZEDSTAWICIELI OŚRODKÓW BIBLIOTEKOZNAWSTWA I PRACY METODYCZNEJ EUROPEJSKICH KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH

Ośrodek Bibliotekoznawstwa i Pracy Metodycznej w Budapeszcie zorganizował w dn. 14—19.XII.1964 r. spotkanie przedstawicieli Ośrodków bibliotekoznawstwa i pracy metodycznej bibliotek narodowych europejskich krajów socjalistycznych. Reprezentowana była: Bułgaria (5-osobowa delegacja), Czechosłowacja (2 osoby), Jugosławia (3 osoby), NRD (3 osoby), Węgry (7 osób wraz z przedstawicielem Ministerstwa Oświaty), ZSRR (1 osoba). Nasz kraj (jako przedstawicielki Instytutu Książki i Czytelnictwa) reprezentowały kol. A. Łuczyńska i niżej podpisana. Na obradach był dorywczo obecny dyr. Biblioteki Narodowej dr W. Stankiewicz.

Na kilka miesięcy przed konferencją jej organizatorzy rozesłali do wszystkich wymienionych krajów obszerny kwestionariusz statystyczno-opisowy wg którego poszczególne ośrodki bibliotekoznawcze opracowały informacje obejmujące szereg podstawowych zagadnień:

- I. Rozwój kulturalny i naukowy kraju, a więc ilość muzeów, teatrów, kin, telewizorów, radioodbiorników, wydanych książek i gazet, jak również szkół różnych typów, instytutów naukowych itp.
- II. Charakterystykę sieci bibliotecznej ze szczególnym uwzględnieniem spraw organizacyjnych, strukturalnych, statystycznych, systemu kształcenia kadr bibliotekarskich, głównych przepisów prawnych itp.
- III. Organizację i działalność ośrodka bibliotekoznawczego przy danej bibliotece narodowej ze szczególnym uwzględnieniem prac naukowo-badawczych.

Materiały te po przetłumaczeniu na jęz. niemiecki i rosyjski zostały w powielonej postaci rozesłane przez Ośrodek węgierski wszystkim uczestnikom Konferencji jako podstawowa, elementarna informacja o stanie bibliotekarstwa w poszczególnych krajach.*) Celem umożliwienia dokonywania porównań, wszystkie dane zawarte w materiałach dotyczyły roku 1963. Był to świetny pomysł, który w efekcie zorientował uczestników jeszcze przed spotkaniem w ogólnej problematyce bibliotekarskiej różnych krajów, a podczas obrad wyeliminował potrzebę wyjaśniania szeregu podstawowych problemów natury organizacyjnej. Na życzenie organizato-

*) Zakład Bibliotekoznawstwa IKiCZ opracuje i opublikuje specjalny numer w serii „Zeszyty Przekładów”, w którym informacje te zostaną szerzej omówione.

1) Zorganizowania niewielkich zespołów roboczych celem podjęcia wspólnych badań i opracowań wybranych zagadnień z bibliotekoznawstwa, bibliografii, czytelnictwa i pracy metodycznej. (Konkretne tematy zostaną ustalone przez zainteresowane Ośrodki w roku bieżącym).

2) Poczynając od roku 1966 wszystkie Instytuty i Ośrodki bibliotekoznawcze będą wymieniały między sobą opisy bibliograficzne najważniejszych prac z bibliotekoznawstwa i czytelnictwa opracowywane w jęz. niemieckim i rosyjskim (ostateczna forma tych opisów zostanie ustalona w roku bieżącym).

Lata 1964 i 1965 każdy Ośrodek opracuje również w jęz. niemieckim i rosyjskim w postaci selektywnego spisu obejmującego najwartościowsze publikacje w tych dziedzinach.

Pomocą w realizacji tych planów winna być:

- a) szersza niż dotąd wymiana pracowników między Ośrodkami,
- b) wymiana planów pracy i materiałów publikowanych,
- c) wymiana artykułów informacyjno-problemowych w czasopismach bibliotekarskich,
- d) systematyczne, coroczne spotkania przedstawicieli Ośrodków (następne spotkanie planowane jest w końcu bieżącego roku w Sofii),
- e) organizowanie co dwa lub trzy lata konferencji problemowych,
- f) opublikowanie materiałów z Konferencji w Budapeszcie i udostępnienie ich szerokim kręgiem bibliotekarzy w postaci osobnych wydawnictw i na łamach czasopism bibliotekarskich.
- g) informowanie o wszystkich poczynaniach wynikających z zaleceń konferencji Ośrodka węgierskiego, który (aż do zwołania następnej) będzie pełnił funkcję sekretariatu.

Jak widać zamiary są raczej skromne i cechuje je realizm. Pozwala on żywić nadzieję, iż najbliższe lata przyniosą krystalizację współpracy Ośrodków bibliotekoznawczych krajów socjalistycznych, nadając jej bardziej konkretne formy.

Zorganizowanie przez węgierski Ośrodek Bibliotekoznawstwa i Pracy Metodycznej konferencji budapeszteńskiej jest niewątpliwie cennym wkładem — do realizacji wspólnych planów pracy w przyszłości. Zwłaszcza, że pod względem organizacyjnym Konferencja mogłaby stanowić wręcz doskonały wzorzec. Rozesłanie uczestnikom materiałów informacyjnych i referatów (świetnie powielonych), w jęz. niemieckim i rosyjskim, wydawanie również obujęycznego biuletynu podczas trwania obrad (uczestnicy otrzymywali go każdego dnia przed rozpoczęciem obrad), sprawne prowadzenie dyskusji (doskonały tłumacz z niemieckiego na rosyjski i odwrotnie) w ramach pięciu godzin dziennie, wreszcie prawdziwie serdeczna atmosfera jaką stworzyli gospodarze sprawiła, iż wynieśliśmy z niej obok wielu cennych wskazań dla naszej codziennej pracy oraz szeregu pożytecznych kontaktów z kolegami z innych Instytutów i Ośrodków również wiele miłych wrażeń.

Jadwiga Kołodziejska

I. NAGÓRSKA
Łódź

O PRACY PUBLICZNYCH BIBLIOTEK DZIECIĘCYCH W ŁODZI W LATACH 1922—1939

Pierwsze w Polsce dwie biblioteki publiczne dla dzieci i młodzieży zostały otwarte w Łodzi w r. 1922. Rok 1924 wzbogacił nasze miasto o trzecią bibliotekę. W tym też roku Helena Radlińska pisze w *Roczniku Pedagogicznym*, iż poziom pracy w tych placówkach „dorasta do najlepszych wzorów obcych, wypożyczalnie

doskonale kierowane, zaopatrzone planowo w książki, cieszą się wielką frekwencją".¹⁾

Typowe zainteresowania poczęły się dość szybko ujawniać w codziennej praktyce bibliotekarskiej. Sprawy te absorbowały już i w latach poprzednich oświatowców i pedagogów łódzkich. *Nowa Gazeta* zamieszcza w r. 1913 notatkę o ankiecie czytelniczej wśród uczniów szkół miejskich, której wyniki przedstawiały się następująco: piąta część uczniów klas trzecich interesuje się bajkami. W klasie czwartej najbardziej interesują powieści podróżnicze. Uczniowie klas wyższych chętnie czytają romanse i powieści obyczajowe, ale wielką poczytnością cieszą się opisy historyczne, szczególnie w klasach szóstych. Natomiast poezja nie znajduje uznania młodzieży szkolnej; czyta je nie więcej jak 10%. Zainteresowanie dziełami naukowymi wynosi od 3 do 8%.

Po 9 latach bibliotekarze miejscy obserwują podobną sytuację; „sięganie” wyłącznie po książki beletrystyczną a pomijanie naukowej i poezji a ponadto zle gusty przynoszone z ulicy, żądania „powieści o złodziejach, bandytach i policjantach” nawet wśród najmłodszych chłopców a o „kochankach” wśród dziewcząt, wpływy lektury brukowo-sensacyjnej środowiska starszego, niedostateczną percepcję książki u wielu czytelników.

Tak więc zagadnienie właściwych metod pracy pogłębiających czytelnictwo staje u podłoża działalności łódzkich bibliotek publicznych.²⁾ Organizator i kierownik ich, Jan Augustyniak, nadał od początku właściwy ton pracy personelu stawiając mu przed oczyma zasadniczy cel i zadania biblioteki, jakim jest zaopatrzenie dzieci w książki odpowiednie do ich rozwoju umysłowego z uwzględnieniem indywidualnych skłonności i zamiłowań oraz wytworzenie planowości i ciągłości w czytelnictwie abonentów. Właściwe zrozumienie roli książki popularnonaukowej, konsekwentny wysiłek stałego jej przybliżania do czytelnika charakteryzuje już wtedy pracę naszych bibliotek.

Istnieje dokument zawierający sprecyzowane, w oparciu o fachową literaturę naukową, zasady kierowania czytelnictwem dlaty, młodzieży i dorosłych, które są i mają być nadal stosowane na terenie łódzkim.³⁾ Rola biblioteki jako placówki oddziaływania wychowawczo-pedagogicznego została w nim wyraźnie skryształizowana. Najwybitniejsze osiągnięcia w tej dziedzinie młodego bibliotekarstwa wiązały się z osobą Ireny Augustyniakowej, kierowniczką II Wypożyczalni na ul. Rybnej 14. Przy dwuosobowym personelu pomocniczym oddawała się ona w latach 1922—1925 wyłącznie niemal wypracowaniu różnych form działalności oświatowej na terenie biblioteki lub przetransponowaniu ich z obcych wzorów na grunt polski tak by oddziaływanie książki stało się jak najbardziej celowym i głębokim. Niektóre z tych form były zupełną nowością dla tamtych czasów, stanowiąc oryginalny eksperyment o wysokim poziomie artystycznym i zdecydowanych założeniach wychowawczych. Imprezy biblioteczne, w których recytowany tekst literacki ilustrowano jednocześnie muzyką i odręcznym rysunkiem nie powtórzyły się już nigdy w okresie powojennym. Nigdy też na terenie wypożyczalni nie pojawił się muzyk takiej klasy co pianista Prażmowski, który dawałby równie bogatą oprawę artystyczną żywemu słowu. Przedwcześnie zmarły i budzący duże nadzieje absolwent Łódzkiego Konserwatorium nie tylko był cennym odtwórcą dobieganych utworów muzycznych, ale także improwizował pod teksty odczytywane zazwyczaj przez kier. Augustyniakową. Jako trzecia wykonawczyni występowała bibliotekarka Zofia Wodzińska szkicując na tablicy postacie i przedmioty, o których była mowa w czytance, i w ogóle uplastyczniając te obrazy, które wywołało słowo pisarza. W ten sposób opracowano między innymi parę baśni Andersena, Janka Muzykanta, śmierć Longinusa Podbięty, pogrzeb pana Wołodyjowskiego.

We wspomnieniach niektórych uczestników przetrwała pamięć dużego ładunku emocjonalnego takiej imprezy i bogactwa wrażeń jakie dzieci z niej wynosiły. Imprezy te tworzyły pewnego rodzaju żelazny repertuar w zasadzie przeznaczony dla różnych grup. Tak np. w ciągu półroczia 1923 r. imprezy pt. Janko Muzykant, Kwiaty Idalki, Z biegiem Wisły — zostały powtórzone 17 razy przy udziale 645 dzieci.

Drugą ilustratorką muzyczną, którą uzyskała dla biblioteki kier. Augustyniakowa, była pianistka Maria Smętkiewiczówna. Ponadto zdołała także wzbudzić

¹⁾ Orsza Radlińska Helena: Rola książki i biblioteki. *Rocz. Pedag.* Ser. 2 s. 63—92.

²⁾ Sprawozdania Oddziału Kultury i Oświaty Zarządu m. Łodzi z lat 1922—1929 w Woj. Archiwum Państw. w Łodzi.

³⁾ Odpowiedź kier. Augustyniaką na ankietę *Rocznika Pedagogicznego* z r. 1924. Dz. zb. specj. MBP w Łodzi.

zainteresowanie dla swoich poczyniń u dyrektorki Konserwatorium Łódzkiego p. Kijęńskiej-Dobkiewiczowej i prof. Lewandowskiego, którzy udzieliłi szeregu fachowych wskazań. W sprawozdaniu z działalności biblioteki za r. 1922 czytamy, iż urządzenie czytanek ilustrowanych muzyką miało m.in. na celu wykazanie dzieciom „że oprócz melodii skocznych, istnieją spokojne, poważniejsze, zdolne oddać najtaniejsze uczucia i drgnienia duszy ludzkiej, których nawet język genialnego pisarza wypowiedzieć nie zdoła. Chodziło o to, aby pomóc im do zrozumienia choćby poważniejszych utworów muzycznych”.

Ciekawie przedstawiały się i dawały równie pomyślne wyniki wieczory z cyklu krajoznawczego, poświęcone popularyzacji odpowiednich książek jak np. klasyczna wieczornica „Z biegiem Wisły”. Aranżowano ją w sposób następujący. Najpierw uczestnicy przesiedlili wspólnie bieg rzeki na wielkiej mapie Polski. Następnie ilustratorka rzuciła na tablicę kontury granic kraju i ukształtowania rzeki i jej dopływów. W dalszej części podczas recytacji poematu Deotymy powstawały rysunki personifikujące dopływy Wisły. Pieśni chóralne w wykonaniu czytelników, tematycznie dobrane oraz wystawa książek krajoznawczych, dopełniały całości. Seria krajoznawcza, z której należy jeszcze wymienić „Zakopane i Tatry” i „O górach Świętokrzyskich” należała do imprez poważniejszych, odbywających się raz na miesiąc.

Natomiast niemal co tydzień miały miejsce tzw. czytanki rozumowane w wykonaniu samych tylko bibliotekarzy bez żadnych dodatkowych urozmaiceń. Były to głośne czytania bajek lub cykle wybitnych książek beletrystycznych połączonych pod względem treści jednakowymi lub podobnymi intencjami i tworzących przez to, jak określają sprawozdania, „systemat zagadnień” omawianych pod jednakowym kątem widzenia przez różnych autorów i w różnorodnej formie literackiej (np. w Nad Niemnem, Dewajtis, Placówka itp.). Lektor właściwą swoją pracą poprzedzał krótkim i przystępnym omówieniem książki oraz wyjaśnieniami o osobie autora. Czytanki rozumowane obejmowały także książki treści naukowej zgrupowane wokół jednego zagadnienia lub też przekłady światowej literatury pięknej (Cervantes, Dickens itd.). Oto niektóre dane statystyczne obrazujące rozmiary omawianej pracy wychowawczo-pedagogicznej na terenie II Wypożyczalni Książek dla dzieci i młodzieży:

W r. 1924 odbyło się *czytanek ilustrowanych muzyką i rysunkiem*:

z zakresu bajki — 13 przy udziale 1 040 czytelników,

„ „ „ lit. pięknej — 20 przy udziale 1 405 czytelników,

okolicznościowych — 4 przy udziale 720 czytelników.

czytanek rozumowanych bez ilustracji:

z zakresu literatury pięknej — 30 przy udziale 795 czytelników

„ „ „ „ naukowej — 15 przy udziale 1 395 czytelników,

łącznie 82 czytanki przy udziale 5 355 czytelników.

W r. 1925 odbyło się *czytanek ilustrowanych muzyką i rysunkiem*:

z zakresu bajek — 4 przy udziale 300 czytelników,

„ „ „ lit. pięknej — 10 przy udziale 600 czytelników,

okolicznościowych — 4 przy udziale 240 czytelników

czytanek rozumowanych bez ilustracji:

z zakresu lit. naukowej — 9 przy uczestnictwie 237 osób,

„ „ „ „ pięknej poważniejszej oraz bajek — 15 przy udziale 760 czytelników.

Po ustąpieniu kol. Augustyniakowej i objęciu kierownictwa przez Z. Wodzińską liczba czytanek zmniejszyła się, ale praca w tej dziedzinie nie ustała. W następnym roku zorganizowano 2 czytanki okolicznościowe ku czci Marii Konopnickiej i 5 czytanek o charakterze naukowym, w których udział wzięło łącznie 267 osób. Jedną z wieczornic w roku 1927 poświęcono powstaniu listopadowemu. W jednej z 14 czytanek w 1928 r. uczestniczyła 29-osobowa wycieczka Związku Młodzieży Wiejskiej z woj. nowogrodzkiego.

Oprócz stałej akcji popularyzacyjnej zostaje na terenie II Wypożyczalni powołana 22 lutego 1923 r. instytucja samorządu czytelników wg wzorów angielskich i amerykańskich. Na specjalne zaproszenie kierowniczkę zjawilo się 250 dzieci, którym przedstawiono cel i zadania samorządu. Uczestnicy zebrania po przyjęciu projektu wybrali 25 osobowy zarząd.

Kierownictwo inicjując nową formę pracy z czytelnikiem, miało na celu zaprowadzenie grupy aktywistów do swobodnego i logicznego wypowiedzania się, wyrobienia wśród nich poczucia odpowiedzialności i obowiązkowości, wdrożenie do bezinteresownej pracy społecznej i ścisłe związanie z życiem biblioteki.

W pierwszym roku odbyły się 24 zebrania. Ustalono na nich kolejność dyżurów w czytelnicy, omawiano regulamin, sprawy porządkowe i inne wynikające z cha-

rakteru zgromadzenia. Analizując dokumentację z lat następnych, aż do 1929 r. możemy stwierdzić, że ta forma organizacyjna mocno zapuściła korzenie w glebie bibliotecnej. Co roku przeciętnie odbywa się 10 zebrań samorządu i jedno zgromadzenie wyborcze. Niekiedy jednak sprawozdania notują większą liczbę posiedzeń, np. w 1924 r. — 15, w 1925 r. — 12. Niezależnie od zasadniczych celów personel uzyskał pewną pomoc, która ułatwiła ujęcie wielkiego ruchu czytelniczego w ramy zorganizowanego współżycia. Z okazji wizyt przedstawicieli władz, a zwłaszcza prezydenta miasta, okazało się, że członkowie samorządu czują się pełnowartościowymi gospodarzami biblioteki i orientują się dobrze w społecznym aspekcie swojego działania.

Mimo wiadomości w sprawozdaniach opisowych nie tylko o dodatnich skutkach pracy samorządu, lecz i prowadzeniu kółek samokształceniowych, brak jest danych o tematyce zebrań i szerzej pojętej pracy samokształceniowej. Zagadnienie to było jednak specjalnie bliskie kierownictwu II Wypożyczalni, jak wynika z artykułu I. Augustyniakowej z r. 1928⁴⁾. Cytując:

„Celem takiego stowarzyszenia na terenie biblioteki miało być w pierwszym rzędzie skupienie organizacyjno-samorządowe tych czytelników, którzy wykazują żywą chęć uprawiania pracy samokształceniowej. Realizowanie tych zamierzeń odbywać się może przez utworzenie na terenie stowarzyszenia szeregu sekcji i grup, prowadzących odrębne działy samouctwa, jako to: wszelkie nauki historyczne, przyrodnicze, społeczne itd. Nad poszczególnymi zamierzeniami tych sekcji roztoczyć winien czujną opieką bibliotekarz, ustalając dla nich granicę koniecznej lektury i nakreślając plan systematycznego i stopniowego czytelnictwa oraz pouczając o zasadach obowiązujących przy głębszym czytaniu literatury naukowej”.

O ile nawet zespół czytelniczy zgromadzony w samorządzie nie uprawiał systematycznie doksztalcenia w wybranych kierunkach, w każdym razie był to jednak zespół pogłębiający jakość swojego czytelnictwa, bądź przez stałe uczestnictwo w imprezach bibliecznych, bądź dzięki specjalnej opiece bibliotekarzy nad ich lekturą.

Dowodem tego jest dokumentacja odnosząca się do pracy samorządu III Wypożyczalni dla dzieci na ul. Zagajnikowej. Kierownik tej Wypożyczalni Stefan Świdorski, wzorując się na bibliotece z ul. Rybnej, rozpoczął wkrótce po otwarciu swojej placówki działalność wychowawczo-pedagogiczną opartą na organizacji samorządu czytelniczego, wieczorów książki i czytanek. W celu uzyskania wypracowanych już wzorów samorząd III Wypożyczalni wziął dwukrotnie udział w czytankach ilustrowanych muzyką przygotowanych przez II Wypożyczalnię. Ponadto zaprosił również na swoje posiedzenie jej zespół samorządowy. Ponieważ wśród czytelników z ul. Rybnej znajdowali się przedstawiciele młodzieży żydowskiej, dość licznie tam uczęszczającej, kierownik III Wypożyczalni wykorzystał to na przeprowadzenie na jednym z następnych zebrań — pogadanki o mniejszościach narodowych, współżyciu Polaków z Żydami, zwalczaniu antysemityzmu itd.

Na 3 innych posiedzeniach w 1924 r. debatowano nad dezyderatami do zakupu i nad regulaminami dla Wypożyczalni i dla samorządu. W II kwartale kier. Świdorski wygłosił dla poszerzonego grona członków samorządu i aktywu czytelników (w liczbie ok. 100) pogadankę nt. różnic między książkami z bibliotek miejskich a książkami z kiosków i bazarów tego typu, co „Klimczok wódz bandytów”, „Bazyli Kumurów”, „Sherlock Holmes”, „O św. Genowefie” itp. Tematyką kolejnego zebrania był wykład o życiu i dziełach Prusa urozmaicony odczytaniem noweli „Kamizelka”. W r. 1925 odbywały się cotygodniowe pogadanki z członkami samorządu o najwartościowszych książkach i problematyce w nich poruszanej oraz o ciekawszych artykułach w „Iskrach” i „Płomyku”. Dla urozmaicenia programu zebrań w r. 1925 wprowadzono „próby wolnych produkcji” dzieci zorganizowanych w samorządzie, w postaci deklamacji i tańca. Uprawiano także gry towarzyskie.

Po 3 latach zespół samorządowy Wypożyczalni liczący od 20 do 40 czytelników tworzył wypróbowane grono przyjaciół biblioteki, które potrafiło prawidłowo obradować i prowadzić sekretariat spraw samorządowych oraz stanowiło żelazną kadrę uczestników wieczorów książki. Te ostatnie organizowano o wiele rzadziej, niż na ulicy Rybnej. Początkowo większość czytanek ilustrowana jest odpowiednio dobranymi reprodukcjami, później niekiedy rysunkiem odręcznym „gościnnie”

⁴⁾ Augustyniakowa Irena: Praca wychowawczo-oświatowa na terenie bibliotek dziecięcych i dla młodzieży. W: Jednodniówka z okazji 10-lecia szkolnictwa powszechnego. Łódź 1928.

współuczestniczącej kierowniczkii II Wypożyczalni Z. Wodzińskiej. Występuje także ilustracja muzyczna lub połączenie ilustracji rysunkowej z muzyczną.

Niektóre tematy i opracowania „wieczornic” zostały całkowicie zapożyczone z II Wypożyczalni. Powtarzano je kilkakrotnie podobnie jak własne opracowanie bajki Gawińskiego o „dzielnym żołnierzu”. Urządzano także imprezy o charakterze akademii podczas żałobnych obchodów Sienkiewiczowskich (1924 r.) czy z okazji śmierci Wł. Reymonta lub pogrzebu nieznanego żołnierza (1925 r.). Przeciętna frekwencja 100 do 200 czyt., niekiedy nawet o wiele wyższa (400). Dla wychowawczej działalności III Wypożyczalni charakterystyczne są niedzielne popołudnia „głośnego czytania” odbywające się kilka razy w roku i cieszące się dużym powodzeniem a także obchody choinkowe w okresie świąt Bożego Narodzenia. Te ostatnie tradycyjnie łączyły recytacje i śpiew dzieci z pokazem nowych nabytków bibliotecznych i odczytywaniem z nich ciekawych wyjątków.

Jak wynika z materiałów sprawozdawczych w toku codziennej pracy na terenie czytelnicy starano się w miarę możliwości nie pomijać żadnej z nadarzących się okazji by wykorzystać chwilowe zaciekawienia młodzieży dla pobudzenia trwałych i wartościowych zainteresowań. Zwracano uwagę czytelników na piękniejsze czytanki, arcyzm ilustracji, rebusy i zagadki w czasopismach i rozbudzano zamiłowanie do pięknych wydawnictw. Czuwano też by młodzież uczęszczająca do czytelnicy nauczyła się pomagać sobie w nauce i wszelkim wysiłku umysłowym encyklopedia, mapami, wykresami statystycznymi, poradnikami i przewodnikami tworzącymi zasób działu podręcznego. Stawało się to tym konieczniejsze, iż wśród bywalców świetlicy pojawiały się drużyny harcerskie, wychowankowie kursów dokształcających a niekiedy i młodzież robotnicza już pracująca, bracia i siostry młodocianicy stałych abonentów. Obie czytelnicy II i III Wypożyczalni cieszyły się bardzo dużym powodzeniem zwłaszcza wśród działwy najuboższej, której warunki mieszkaniowe były specjalnie ciężkie.

Oddajmy jeszcze głos kierownicze I Wypożyczalni M. Tomaszewskiej. Piszec ona:

„Tak przy wydawaniu książek, jak przy odbieraniu dawane są dzieciom wyjaśnienia. Nie można ich nazwać ściśle pogadankami, gdyż nie są one prowadzone systematycznie, temat zaś nasuwa książka, którą mamy aktualnie w ręku. Początkowo zaczęłam dzień po dniu zapisywać wszystkie pogadanki, zgromadziło się jednak tego tak dużo, że zaprzestałam rejestracji. Wymienię obecnie kilka pytań czytelników, które dały temat do pogadanek i które rzucą światło na ich zainteresowania: Czemu kukułka nie wije gniazda i swoje jajka podrzuca innym ptakom? Czemu ludzie szukają kwiatu paproci, kiedy ona nie kwitnie? Czy mógł Mojżesz nakazać wodom morza, aby się rozstały? Czemu w bajkach najlepszy los spotyka głupiego brata?... Rzecz oczywista, że pytania dotyczące faktów historycznych, odkryć i wynalazków są na porządku dziennym (czasem tyczą nawet przerabianych zadań arytmetycznych). Np. po katastrofie trzęsienia ziemi w Japonii ogólnie bardzo interesowano się Japonią”.

Stworzenie atmosfery serdeczności, życzliwości, spokoju i wygody oraz estetyka wnętrza, do której wielką wagę przywiązywali ówczesni bibliotekarze — wszystko to pomagało w pracy nad ukształtowaniem w czytelniku właściwego stosunku do książek. Wycinkowe przykłady zilustrują zasięg czytelnictwa na miejscu. W II Wypożyczalni w r. 1924 czytelnicy cieszyli się frekwencją 11 880 osób. Półrocze 1925 r. daje sumę 6 894 czytających. Rok 1928 — 12 686. W III Wypożyczalni przeciętna sięga w 1924 r. 60 osób dziennie, po 2 latach dochodzi do 100 osób. Kryzys gospodarczy, ogólne zubożenie, częsty brak opału w środowisku robotniczym powoduje takie natężenie frekwencji, iż kier. Świdorski rozpoczyna starania o powiększenie lokalu świetlicy, pomnożenie ilości krzeseł, przedłużenie godzin pracy. W piśmie swym⁵⁾ stwierdza, że do czytelnicy posiadającej 40—50 miejsc siedzących zgłasza się jednocześnie od 150 do 200 czyt. Liczba dzieci przewijających się przez niektóre dni słotniejsze lub mroźniejsze sięga cyfry 500. Wiele dzieci czyta nie tylko siedząc na parapecie i podłodze lecz i stojąc. Najwyższy napływ czytających w godzinach od 14-tej do 17-ej, tak że trzeba ich nieomal siłą usuwać. Jedna osoba z personelu bibliotekarskiego i woźny stałe są zajęci regulowaniem ruchu, wydawaniem i odbieraniem książek. Warunki takie przyczyniły się wtedy m.in. do obniżenia poziomu pracy wychowawczej w bibliotekach łódzkich, kiedy jednak ok. 1933 r. sytuacja została opanowana, formy pracy z czytelnikiem znacznie urozmaicono.

Izabela Naqórska

⁵⁾ Teczki korespondencji i pism różnych b-k miejskich w Łodzi w l. 1930—36 w Woj. Archiwum Państw. w Łodzi.

CZYTELNICTWO DOJEŹDŻAJĄCYCH DO PRACY

Istnieje na wsi duża grupa ludności dojeżdżającej do pracy. Tych (według popularnej nazwy) „chłopów-robotników” jest około 1,5 miliona, co stanowi ok. 10% mieszkańców wsi; biorąc pod uwagę ludność w wieku produkcyjnym, procent ten będzie oczywiście znacznie wyższy. Jak widać, grupa ta jest na tyle liczna, że nie można jej pominąć w działalności kulturalnej. Trudno jednak scharakteryzować jej zainteresowania, bowiem przedstawiciele tej grupy są niemal nieuchwytni w zakładach pracy (zaraz po pracy wyjeżdżają do domów) a na wsi również pozostają na uboczu, tłumacząc się brakiem czasu. Dość powiedzieć, że tak doskonale zorganizowany system szkolenia zawodowego, jaki stworzono w Hucie im. Lenina, nie potrafi objąć właśnie chłopów-robotników.

Pojawiły się nawet głosy sugerujące, że grupa ta jest absolutnie „stracona” dla kultury. Niewątpliwie problem jest trudny i nie podobna go pominąć, ponieważ przy dalszym rozwoju przemysłu, wobec ograniczonej chłonności miast, liczba dojeżdżających do pracy prawdopodobnie będzie wzrastać.

Podobnie jak inne placówki kulturalne, biblioteka nie może pochwalić się wielkimi sukcesami w pozyskiwaniu czytelników spośród dojeżdżających do pracy. Stanowią oni krąg czytelników szczególnie trudnych. Tym gorzej, że sporo trudności ma swe obiektywne przyczyny. Np. w województwie krakowskim są miejscowości, w których nie należy do biblioteki prawie nikt z dojeżdżających. Ale są i takie, co prawda nieliczne, w których niemal połowa tych właśnie „chłopów-robotników” o książce nie zapomina. I te różnice świadczą, że sprawa nie jest całkowicie przegrana.

Analizy czytelnicze, które dotychczas przeprowadzono, nie dają pełnej odpowiedzi, dlaczego tak jest, niemniej upoważniają do pewnych wniosków. Otóż niewątpliwie im dłuższa droga do miejsca pracy, tym mniej czytelników w bibliotece gromadzkiej (oczywiście czytelników tej grupy). Widać to wyraźnie w miejscowościach otaczających Nową Hutę. Czynnikiem istotnym jest także stosunek do kultury obu środowisk (w miejscu pracy i miejscu zamieszkania). Pozytywną rolę propagatora kultury odgrywają np. Andrychowskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego. Niebagatelna jest również inicjatywa samego bibliotekarza. Czytelnik tego typu raczej oczekuje, aby biblioteka pierwsza czyniła krok w jego kierunku.

Z obserwacji na terenie województwa krakowskiego wynika, że znacznie większą rolę mogą tu odegrać biblioteki publiczne niż związkowe. Wszak po zakończeniu pracy pracownik niezwłocznie opuszcza zakład, dlatego wszelkie placówki kulturalne lokalizowane są poza jego obrębem. Umożliwia im to pełnienie określonych funkcji w środowisku, ale i utrudnia nawiązanie szerszych kontaktów z robotnikami, zamieszkałymi poza miejscem pracy. Tylko tam, gdzie biblioteki organizują punkty wypożyczania na terenie zakładów (np. w Ursusie) istnieją możliwości wciągnięcia tych ludzi w dobry nawyk czytania, przy zastosowaniu różnych form popularyzacji książki. Nie zawsze jednak profil księgozbioru w bibliotece związkowej odpowiada czytelnikowi początkującemu, który szuka literatury łatwej i w jakiś sposób atrakcyjnej. Nie każda biblioteka zakładowa dysponuje takim księgozbiorem.

Na ogół biblioteki publiczne łatwiej skompletują odpowiedni zestaw książek, który byby przydatny dla tej właśnie grupy czytelników. Dużym kłopotem dla bibliotek jest także ustalenie godzin wypożyczania, żeby każdy mógł skorzystać z biblioteki przynajmniej raz w tygodniu. Panuje opinia, że idealnym rozwiązaniem jest otwieranie biblioteki w późnych godzinach w soboty.

Bezpośredni kontakt bibliotekarza z czytelnikiem dojeżdżającym do pracy ma istotne znaczenie dla odpowiedniego doboru lektury. Jeżeli jednak jest on niemożliwy warto pokusić się o nawiązanie kontaktu poprzez członków rodziny należących do biblioteki.

Wydaje się, iż ze względu na chroniczny brak czasu u chłopów-robotników właśnie książka ma stosunkowo największe szanse pełnienia kulturotwórczej roli w tej grupie pracujących. Odrębność organizacji pracy i wypoczynku nie może wszak dużej grupy społeczeństwa pozostawić poza nawiasem życia kulturalnego.

Trzecie w tej kadencji zebranie Zarządu Głównego SBP odbyło się dn. 29.I.1965 r. Sprawozdanie Prezydium, wygłoszone przez sekretarza generalnego, obejmowało działalność Stowarzyszenia za czas od 1.VI do 31.XII.1964 r. W okresie tym utworzono Sekcję Bibliotek Muzycznych, pod kierunkiem kol. Marii Prokopowicz, kustosa Biblioteki Narodowej. Dokonano rozstrzygnięcia 2 konkursów, ogłoszonych przez Stowarzyszenie w ramach obchodów XX-lecia PRL. Na każdy z nich wpłynęło ponad 40 prac. Nagrody ufundowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Zarząd Główny Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki przyznano 12 Kołom i 8 dziennikarzom.*) W Warszawie, w czerwcu 1964 r. zostało urzędzone przez IFLA międzynarodowe sympozjum budownictwa bibliotecznego, którego organizację powierzono SBP.**)

Z prac Okręgów zasługują na podkreślenie akcje i imprezy podejmowane w związku z uroczystościami jubileuszowymi XX-lecia PRL, np.: wystawa bibliotek publicznych woj. koszalińskiego, konkurs na pamiętnik z pracy bibliotekarzy w dwudziestolecie (Szczecin), wydawnictwo „Historia bibliotek woj. rzeszowskiego”, sympozjum poświęcone pracy bibliotek warszawskich.

Kierownik Referatu Wydawnictw, kol. W. Bartoszewski, w ciekawym i żywo wypowiedzianym sprawozdaniu przedstawił stan prac wydawniczych SBP, zwracając uwagę na niedostateczną ilość zgłoszeń na prenumeratę prasy fachowej Stowarzyszenia.

Sprawozdanie z działalności IFLA w latach 1959—1964 omówiła prof. Helena Więckowska, która w tym okresie pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Federacji. Po referacie kol. B. Horodyski złożył podziękowanie prof. H. Więckowskiej za reprezentowanie bibliotekarstwa polskiego na arenie międzynarodowej oraz za wkład pracy położony przy wprowadzaniu przedstawicieli krajów naszego obozu do Federacji i jej władz.

Dyskusja nad sprawozdaniem i planem pracy m. in. dotyczyła:

1) sprawy udziału Stowarzyszenia w akcji przedwyborczej do Sejmu i rad narodowych oraz przygotowania postulatów bibliotekarzy do programu wyborczego;

2) ustawy o bibliotekach;

3) problemów bibliotek szkolnych: zabezpieczenia funduszków za zakup książek, właściwej współpracy z siecią bibliotek publicznych, odpowiednich lokali dla bibliotek szkolnych, kolportażu wydawnictwa „Z doświadczeń bibliotek szkolnych”;

4) konieczności organizowania bibliotek dla młodzieży, a przynajmniej wydzielenia specjalnego dla niej księgozbioru;

5) uregulowania przepisów finansowych w związku z inwentaryzacją i wyceną księgozbiorów oraz odpowiedzialności finansowej bibliotekarzy;

6) działalności wydawniczej Stowarzyszenia.

Prezydium przedstawiło wstępne propozycje dotyczące programu w związku z 50-leciem Stowarzyszenia. Postanowiono, że szczegółowy program uwzględniający wnioski Okręgów zostanie przygotowany pod kierunkiem kol. M. Dembowskiej na czerwcowe zebranie Zarządu Głównego.

W związku ze zbieraniem materiału do historii Stowarzyszenia — Okręgi powinny przystąpić do organizowania komisji pamiętnikarsko-historycznych, na wzór zespołu działającego w Warszawie.***)

W imieniu bibliotekarzy polskich, zrzeszonych w Stowarzyszeniu, Zarząd Główny przyjął przez aklamację zaproponowany przez Prezydium tekst protestu przeciwko zawieszeniu ścigania zbrodni hitlerowskich. Protest ten (opublikowany w nrze 2 br. „Bibliotekarza”) postanowiono przesłać do wiadomości Stowarzyszeniu Bibliotekarzy NRF oraz władzom IFLA.

J. C.

*) Zob. „Bibliotekarz” nr 2 br. str. 63 oraz sprawozdanie na str. 93—94

**) Zob. „Bibliotekarz” nr 11 z 1964 r. str. 340.

***) Informacje o pracach Komisji — zob. „Bibliotekarz” nr 1 br. str. 24 oraz nr 2 str. 52.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

PYTANIE Kol. Edwarda Rymara z Pырzyc: W jakich przypadkach przysługuje dodatek funkcyjny kierownikowi czytelni lub wypożyczalni w miejskiej bibliotece publicznej, o którym mowa w § 5 ust. 1, pkt 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 września 1958 r. w sprawie uposażenia pracowników służby bibliotecznej w publicznych bibliotekach powszechnych (Dz. U. nr 60, poz. 299 z późniejszymi zmianami)?

Stosownie do przepisów § 10 ust. 3 zarządzenia Nr 224 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 28 października 1958 r. w sprawie zasad kwalifikowania na stanowiska służbowe pracowników służby bibliotecznej zatrudnionych w publicznych bibliotekach powszechnych (Biul. Min. Kult. i Szt. z 1958 r. nr 17, poz. 174; zmiana: Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. z 1961 r. nr 11, poz. 95) dodatek funkcyjny kierownika komórki organizacyjnej w bibliotece może być przyznany tylko w tym przypadku, „gdy dana komórka organizacyjna przewidziana jest statutem biblioteki lub strukturą organizacyjną, zatwierdzoną przez właściwe prezydium rady narodowej”. Wyodrębnienie w strukturze biblioteki czytelni lub wypożyczalni, jako komórki organizacyjnej, może być uzasadnione w większych bibliotekach miejskich, gdzie ze względu na prowadzenie różnorodnych form udostępniania zbiorów wskazane jest utworzenie komórek organizacyjnych specjalizujących się w określonych formach udostępniania zbiorów. Komórki takie mogą być tworzone w wieloosobowym dziale udostępniania zbiorów lub jako samodzielne jednostki bezpośrednio podporządkowane kierownikowi biblioteki.

Wyjaśnienie powyższe zostało uzgodnione w Departamencie Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

TeZar

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

Refleksje z ogólnopolskiej konferencji czytelniczej — Postulaty pod adresem Wydawców — Zainteresowania czytelnicze młodzieży — Kluby książki i prasy „Ruch” w upowszechnianiu książki — Biblioteka Łódzkiego Domu Kultury — O jednej z warszawskich placówek dziecięcych — Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Przasnyszu.

„Wbrew pesymistom telewizja nie zabiła książki, podobnie jak w poprzednim pokoleniu radio nie zmniejszyło czytelnictwa prasy, jak jeszcze dawniej kino nie usunęło w cień teatru” — pisze Adam Klimowicz. Jego artykuł „Książka wciąż niezastąpiona” (*Trybuna Ludu* nr 358 1964 r.) nawiązuje do ogólnopolskiej konferencji czytelniczej (wygłoszonych na niej referatów* i dyskusji), zorganizowanej przez Ministerstwo Kultury i Sztuki wspólnie z Biblioteką Narodową w listopadzie ub. roku. Wśród refleksji i wniosków, jakie nasunęły Klimowiczowi wspomniane obrady, na plan pierwszy wysunięta została sprawa racjonalnego doboru książek dla bibliotek — warunkującego treść czytelnictwa. „Czytelnictwa rozumianego nie jako zwyczaj czy mania pochłaniania byle jakich książek, ale jako metoda rozwijania świadomości społecznej w określonym kierunku, kształtowania postawy moralnej i podnoszenia kwalifikacji zawodowych człowieka, jako to, w czym książka jest naprawdę niezastąpiona”.

Jak stwierdza Klimowicz, w oparciu o materiały z listopadowej konferencji, obecny dobór księgozbiorów bibliotecznych nasuwa zastrzeżenia. Charakteryzuje go nadmierne rozproszenie tytułów, utrudniające prowadzenie szerszych akcji popularyzatorskich. Poza tym, zdaniem autora artykułu, dobór książek dla bibliotek dokonywany jest „pod silną presją żądań czytelniczych, kupuje się — i słusznie —

*) Fragmenty niektórych referatów opublikowano w „Bibliotekarzu” nr 1 1965 r.

książki, których czytelnicy są ciekawi, nie kupuje się jednak często takich, które należałoby intensywnie zalecać, choć czytelnicy jeszcze ich nie doceniają." Przyczyny niezadowolającego doboru księgozbiorów tkwią m.in. w niedostatecznym i nieregularnym dopływie funduszy na zakup książek, a także „niekiedy” w zbyt niskich nakładach wydawnictw. Jedną z istotnych przyczyn obecnego stanu rzeczy dostrzega też Klimowicz w braku rzetelnej i systematycznej informacji o nowościach wydawniczych, która byłaby dla bibliotekarzy pomocą w doborze książek i ich upowszechnieniu. Tym większą wagę przykładają Klimowicz do tej sprawy, że krytycznie ocenia kwalifikacje zarówno bibliotekarzy jak i księgarzy. „Wydawca socjalistyczny, pracując nad książką, ma przeświadczenie o głębokiej celowości swej pracy, o jej związkach z rozwojem nauki i oświaty, z postępem ekonomicznym i kulturalnym kraju. Niestety, tak jakby zapomniał o tym z chwilą ukończenia druku, jakby nie dostrzegał, że w decydującej fazie realizacji — w fazie czytelnictwa — grożą planowi często zasadnicze deformacje, wskutek tego, że niezbędni pośrednicy, księgarz i bibliotekarz nie mogą, bo nie umieją reprezentować intencji wydawcy wobec odbiorcy”.

Dostarczenie dobrej i systematycznej informacji o nowościach wydawniczych bibliotekarzom i księgarzom jest niewątpliwie sprawą bardzo ważną i postulat ten był wielokrotnie zgłaszany na ostatniej ogólnopolskiej konferencji czytelniczej. Jednak dokonana w artykule Klimowicza ocena sytuacji w dziedzinie upowszechnienia książki wydaje się bardzo jednostronna. Nie przypadkiem przecież dyskusja na temat polityki wydawniczej toczy się niemal permanentnie na łamach prasy i tylko na krótkie okresy przygasa. Ostatnio dorzucił do niej swój głos Jan Okopień (nie po raz pierwszy zresztą wypowiadający się w tej sprawie).

Artykuł Okopienia „Za mało rozmachu” (*Polityka* nr 2) poświęcony jest seriom wydawniczym. Mamy ich już sporo (Adam Bromberg naliczył 463 aktualnie istniejących serii wydawniczych), ale nie zaspokajają one w dostatecznym stopniu potrzeb czytelniczych szerokich kręgów społecznych. Problem ten jest głównym tematem artykułu Okopienia. Oto jak charakteryzuje on obecną sytuację: „Nasi wydawcy nastawili się raczej na zaspokajanie potrzeb bardziej wybrednych stółowników niż przeciętnych konsumentów. Działalność wydawnicza, polegająca wyłącznie na różnicowaniu ambitnie od strony edytorskiej pomysłów, ale obliczonych na wąski krąg odbiorców serii byłaby zjawiskiem ze wszech miar pożądanym, gdyby nie kontrastowało to jaskrawo ze stale zaostrażającymi się apetytami czytelniczymi. Wiadomo, iż ważne ze społecznego i wychowawczego punktu widzenia utwory docierają w minimalnej ilości egzemplarzy do prowincjonalnych bibliotek i księgarń”. Powołując się na prasowe informacje o zwiększonych przydziałach papieru oraz modernizacji bazy poligraficznej, Okopień postuluje wykorzystanie nowoczesnych urządzeń i dodatkowych przydziałów papieru na szybką i masową produkcję tanich książek. Postuluje też „przekształcenie Biblioteki Powszechnej w kilka odrębnych, wyraźnie sprecyzowanych cykliów.”

Wiktor Żnin przedstawia w nrze 48 *Walki Młodych* (1964 r.) reportaż ze swych poszukiwań literackiego bohatera współczesnej młodzieży pt. — „Gdzie jesteś bohaterze?” Próbował on, w oparciu o kartoteki biblioteczne, konfrontować aktualne zainteresowania młodzieży z ocenami krytyki literackiej — konkretnie — z ocenami referatu K. Kuliczkowskiej „Z zagadnień prozy dla młodzieży w Polsce Ludowej”, wygłoszonego na Zjeździe Związku Literatów Polskich. Jak informuje Wiktor Żnin, tylko niektóre z omawianych w tym referacie książek cieszą się żywszym zainteresowaniem młodzieży. Należą do nich „Tancerze” Jackie-wiczowej, Snopkiewicz-Górskiej, „Słoneczniki”, Kamińskiego — „Kamienie na szaniec” i Fiedlera „Dywizjon 303”. Młodzież objawia też żywe zainteresowanie współczesnymi powieściami wojennymi adresowanymi do dorosłych. A poza tym wierna jest książkom Dumasa, Maya, Coopera, Londona, Meissnera, Curwooda, Verne’a, Lema, Sienkiewicza i Kraszewskiego. Komentując te informacje, dotyczące zainteresowań czytelniczych Żnin pisze: „Badania czytelnice dowodzą, że do lektury skłaniają młodzież przede wszystkim akcja utworu i postaci bohatera literackiego. Wymagania młodego czytelnika wobec akcji utworu literackiego są proste i ogólnie znane: przede wszystkim ciekawe perypetie, barwna narracja i niezwykle sytuacja. Dlatego mogą być zaspokajane i bywały zaspokajane lekturą książek dość różnych zarówno pod względem treści jak i wartości”.

Kluby książki i prasy „Ruch” są nadal jednym z głównych przedmiotów zainteresowania publicystyki kulturalnej. W naszym przeglądzie omawiamy tylko nieliczne artykuły poświęcone tej sprawie. Tym razem sygnalizujemy dyskusję w sprawie klubów zorganizowaną przez Redakcję *Tygodnika Kulturalnego*. Wypowiedzi uczestników tej dyskusji opublikowano w nrze 51 (z 1964 r.) i w nrze 2

(1965 r.) *Tygodnika Kulturalnego* pod nagłówkiem „Nic nie uronić ze społecznych wartości”. Dyskusję tę zagajał prof. dr Józef Chałasiński.

Reportaż Lucjusza Juszczyka „Książka na wsi opolskiej” (*Przegląd Księgarski i Wydawniczy* nr 23—24 z 1964 r.) omawia osiągnięcia wiejskich klubów „Ruchu” w województwie opolskim w zakresie upowszechnienia książki (jej kolportażu).

W poprzednim numerze *Bibliotekarza* sygnalizowaliśmy artykuł Andrzeja Kozłowskiego „Książki w klubie”. Polemizuje z nim Jan Okopień w artykule pt. „Kluby upowszechnienia książki” (*Tygodnik kulturalny* nr 52 z 1964 r.). Zdaniem Okopienia, wbrew optymizmowi Kozłowskiego, obecne zaopatrzenie klubów w książki i w ogóle sytuacja na rynku księgarsko-wydawniczym, nie roszą nadziei na odegranie przez kluby poważniejszej roli w upowszechnieniu książki na wsi.

Na zakończenie wspomnieć jeszcze chcemy o trzech reportażach pełnych ciepłych słów uznania dla pracy bibliotekarzy.

Na pierwszym miejscu wymienić tu trzeba reportaż L. S. — „Nie piszcie o mnie” (*Kultura i Życie* nr 11 z 1964), poświęcony Bibliotece Łódzkiego Domu Kultury, dość już popularnej w kraju, w związku z jej inicjatywami, zmierzającymi do unowocześnienia biblioteki.

W nrze 9 *Expressu Wieczornego* zamieszczono reportaż Ireny Ochnio-Lubaszewskiej „Książka w ręku dziecka” o pracy jednej z warszawskich filii dziecięcych (przy ul. Skoczylasa 9).

Reportaż o Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Przasnyszu znajdujemy w nrze 98 (z 1964 r.) *Chłopskiej Drogi*. Tytuł reportażu, podpisanego inicjałami H. N. — „Wśród róż i książek”. Podobno róże i Biblioteka są największą dumą Przasnysza.

T.B.W.

WYDAWNICTWA NAUKOWO-TECHNICZNE

Szesnaście lat temu, w czerwcu 1949 r. zostały powołane do życia Państwowe Wydawnictwa Techniczne, które w 1961 r. zmieniły nazwę na Wydawnictwa Naukowo-Techniczne. Fakt powołania WNT spowodowany był rolą książki technicznej w służbie przemysłu, który wszedł na drogę szerokiej modernizacji i rozbudowy. Przystępując do realizacji tych zadań WNT stanęły wobec trudnego zadania zorganizowania pracy wydawniczej od podstaw. Przed wojną piśmiennictwo techniczne było bardzo słabo rozwinięte. Wystarczy przypomnieć, że w roku 1938 wydano zaledwie 158 tytułów książek technicznych w łącznym nakładzie 79 000 egzemplarzy. Tymczasem już w 1953 r. ukazało się 436 tytułów książek, podręczników i słowników technicznych w nakładzie 1 520 tys. egz.

Obok książek zawodowych i szkoleniowych, poradników technicznych, a także podręczników programowych dla techników — poczesne miejsce w działalności WNT zajmują książki monograficzne, naukowotechniczne przeznaczone dla inżynierów bądź naukowców określonej specjalności technicznej oraz podręczniki akademickie, wydawane w porozumieniu z Min. Szkolnictwa Wyższego. Spośród wielu serii realizowanych przez WNT wymienić należy cykle „Inżynieria Chemiczna”, „Tworzywa Sztuczne” oraz ogólnotematyczną serię „Nowa Technika”, której zadaniem jest informowanie o aktualnych zagadnieniach nauki i techniki w dziedzinach związanych z profilem WNT. Tematyka książek WNT w miarę możliwości jest synchronizowana z potrzebami rozwojowymi obsługiwanych gałęzi przemysłu, odpowiednio do postępu wiedzy i techniki. W związku z tym WNT rozwinęły szeroką działalność z zakresu tematyki tworzyw i włókien sztucznych wydając 56 tytułów, z dziedziny elektroniki — 49 tytułów, nukleoniki — 26 tytułów, automatyki — 71 tytułów.

Praca WNT opiera się na zorganizowanym i wyspecjalizowanym aparacie wydawniczym, w ramach którego działają redakcje: chemiczna, budowy maszyn, technologii warsztatowej, energoelektryki, teleelektryki oraz fizyki i matematyki. Główny trzon kadry redakcyjnej stanowią redaktorzy — specjaliści z zakresu określonych grup tematycznych. W zasadzie są to magistrowie nauk technicznych, przeważnie z dłuższym stażem pracy naukowej, przemysłowej lub wydawniczej. Kwalifikacje osobiste redaktorów w połączeniu z długoletnim doświadczeniem w pracy

wydawniczej, a także stały kontakt z ośrodkami naukowymi, badawczymi, projektowymi, produkcyjnymi, stowarzyszeniowymi itp. — stanowią fundament, na którym opiera się praca merytoryczna WNT.

Obok właściwego doboru tematyki książek niezwykle ważnym zagadnieniem jest pozyskanie odpowiednich autorów i tłumaczy. Za największe osiągnięcie WNT należy uznać to, że udało im się wciągnąć w orbitę swojej działalności wielu czołowych przedstawicieli nauki i praktyki z różnych dziedzin techniki. Ich praca jako autorów, tłumaczy, opiniodawców i doradców zadecydowała o sukcesach, którymi WNT w ubiegłym XVI-leciu mogą się poszczycić.

Równoległe z pracami autorów polskich WNT wydają również tłumaczenia. Stanowią one około 25 procent planów wydawniczych. Należy zaznaczyć, że wiele książek WNT spotyka się z zainteresowaniem zagranicą. Świadczą o tym liczne recenzje ukazujące się w zagranicznych czasopismach technicznych, coraz częściej wydawane przekłady książek WNT na języki obce oraz listy od czytelników nieraz z najdalszych zakątków świata.

Do śledzenia postępów w rozwoju nauki i techniki potrzebna jest nie tylko znajomość języków obcych, ale przede wszystkim znajomość terminologii naukowej i technicznej krajów produjących w technice światowej lub w niektórych jej dziedzinach. Doniosłą rolę spełniają tutaj słowniki techniczne. WNT specjalizują się w tej dziedzinie wydawniczej, posiadają wydzielony pion słownictwa technicznego i wydają różne rodzaje słowników: ogólnotechniczne i branżowe, dwu- i wielojęzyczne, z definicjami i bez definicji. Słowniki te zdobyły dobrą sławę nie tylko w kraju, gdzie rozchodzą się w dużych nakładach, lecz również za granicą, stanowiąc poważną pozycję eksportową.

Współczesny rozwój nauki i techniki odznacza się coraz głębszym wzajemnym przenikaniem poszczególnych, do niedawna zupełnie odrębnych dziedzin techniki. W związku z tym dotkliwie odczuwa się brak branżowych i ogólnych encyklopedii techniki przeznaczonych dla techników i inżynierów. Wykorzystując nagromadzone doświadczenie, WNT zorganizowały wydzielony pion encyklopedii technicznych, który podjął pracę nad przygotowaniem do druku wielotomowej Encyklopedii Techniki, składającej się z odrębnych, samodzielnych tomów, poświęconych poszczególnym dziedzinom techniki. Pierwszy tom, „Chemia”, przeznaczony dla inżynierów i techników wszystkich specjalności, ukazał się już na kiermasz w 1965 r. Następne tomy — „Budowa maszyn”, „Teleelektryka”, „Materiałoznawstwo”, „Automatyka” i inne — ukazywać się będą w kilkumiesięcznych odstępach. Oprócz ogólnotechnicznej Encyklopedii w toku są przygotowania do podjęcia pracy nad encyklopediami ściśle specjalistycznymi, jak encyklopedia chłodnictwa, spawalnictwa, odlewnictwa, organizacji pracy itp.

WNT wydają również książki przeznaczone dla szerokiego kręgu czytelników, m.in. z zakresu historii techniki, z pracą T. Nowaka „Cztery wieki polskiej książki technicznej” na czele, opracowywanych przy udziale Sekcji Historii Techniki i Nauk Technicznych PAN, oraz popularnotechniczne, mające na celu politechnizację szerokiego ogółu społeczeństwa, a młodzieży w szczególności, w tym seria „Technika dla wszystkich”, książki dla modelarzy i radioamatorów.

J. O.

KRONIKA KRAJOWA I ZAGRANICZNA

WYSTAWY

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie zorganizowała wystawę poświęconą „Związkom Mazowska z Uniwersytetem Jagiellońskim w XVI—XVII w.” Zgromadzono na niej rzadkie wydawnictwa książkowe, fotokopie dokumentów, sztychy i ryciny obrazujące wężł, jakie łączyły ziemię Mazowiecką z najstarszą uczelnią Polski oraz jej wpływ na rozwój życia kulturalnego i społecznego Mazowsza. Wystawa czynna była w pałacu Potockich w końcu grudnia 1964 i w styczniu 1965.

W grudniu ub. r. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi czynna była międzynarodowa wystawa książek w języku esperanto. Ekspozowano na niej podręczniki, słowniki, utwory literackie oraz czasopisma esperanckie, ukazujące się w różnych krajach. Pokazano też m. in. pierwszy podręcznik do nauki języka esperanto, opracowany w r. 1887 przez dra L. Zamenhafa.

W listopadzie ub. r. z okazji 70-tej rocznicy urodzin J. Tuwima otwarta została w Bibliotece im. Lenina w Moskwie wystawa utworów poety. Zgromadzono na niej niemal wszystkie książki Tuwima wydane w Polsce oraz przekłady jego dzieł na język rosyjski.

MUZEUM G. MORCINKA

W grudniu ub. r. w pierwszą rocznicę śmierci pisarza otwarto w Skoczowie (pow. Cieszyń) muzeum, w którym w nienaruszonej pracowni Morcinka zgromadzono wiele pozostałych po nim pamiątek jak maszynopisy jego dzieł, listy, fotografie itp.

KONKURS CZYTELNICZY GŁOSU PRACY

Głos Pracy, przy poparciu CRZZ oraz Min. Kultury i Sztuki, ogłosił konkurs pod hasłem „Blżej książki współczesnej”. Celem konkursu jest upowszechnienie czytelnictwa współczesnej polskiej literatury pięknej oraz książek popularnonaukowych i społeczno-politycznych. Wypełnione kupony konkursowe (drukowane w Głosie Pracy) należy wysłać do redakcji do dn. 1 kwietnia 1965. Oprócz czytelników indywidualnych w konkursie mogą brać udział zespoły bibliotek, domów kultury i świetlic. Dla uczestników konkursu-plebiscytu przewidziane są cenne nagrody.

NOWE BIBLIOTEKI SPECJALISTYCZNE

W r. 1964 powołano w Budapeszcie do życia pierwszą bibliotekę muzyczną. Zgromadzono w niej wszystkie najcenniejsze dzieła muzykologiczne węgierskie. (*Börsenblatt f. d. Deutschesland Buchhandel*, 1964, nr 181).

W Stratford-on-Avon otwarto nową Bibliotekę Szekspirowską. Powstała ona z połączenia księgozbioru znajdującego się w Domu Szekspirowskim oraz Biblioteki Teatru Szekspira i liczy ok. 15 000 tomów. Znalazły się w niej najcenniejsze wydania dramatów, ich tłumaczenia i fotokopie oraz inne materiały z archiwum teatralnego w Stratford. (*Library Association Record*, 1964, nr 6)

BUDOWA BIBLIOTEKI NARODOWEJ SERBII

W dn. 10 lipca 1964 r. została podpisana przez min. Kultury Serbii, M. Bukosa, decyzja o rozpoczęciu budowy Biblioteki Narodowej — pomnika powstania serbskiego, której podjęcie uchwalono przed 10 laty. Autorami projektu są architekci — I. Kustović i S. Michajłowić. Przewiduje się, że budowa będzie trwała 3 lata. (*Bibliotekar* (Sofia), 1964, nr 3/4).

NOWA USTAWA BIBLIOTECZNA W DANII

Ogłoszona 27.V.1964 r. ustawa o publicznych bibliotekach powszechnych nakłada na wszystkie zarządy miejskie obowiązek zorganizowania takich bibliotek do dn. 1.IV.1969 r. Biblioteki muszą być prowadzone przez wykwalifikowanego bibliotekarza. Do ich zadań należy prowadzenie działalności informacyjnej, wychowawczej i kulturalnej poprzez bezpłatne udostępnianie książek i materiałów audiowizualnych. (*Library Journal*, 1964, nr 17).

M. K.

W XX ROCZNICĘ WYZWOLENIA OPOLSZCZYZNY

W dniach 23—24 stycznia br. ziemia opolska świętowała XX rocznicę wyzwolenia i powrotu do Macierzy. Rok 1965 obchodzony jest na całych Ziemiach Zachodnich Polski, jako bilans minionego dwudziestolecia na tych terenach.

Nie przypadkowo więc działające od 1957 r. nad Odrą i Nysą Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich Polski — TRZZ wyznaczyło swój III Walny Zjazd Delegatów na 23—24 stycznia br., obierając na miejsce Zjazdu Cpole.

W III Ogólnopolskim Zjeździe TRZZ wzięło udział ponad 400 delegatów z całego kraju. Najliczniejsze delegacje przybyły oczywiście z województw: opolskiego, wrocławskiego, zielonogórskiego i szczecińskiego. W Zjeździe uczestniczyli przedstawiciele władz państwowych centralnych i terenowych, przedstawiciele sfer naukowych i kulturalnych Śląska, zaproszeni goście zagraniczni.

Uczestnicy Zjazdu wysłuchali referatów oceniających kierunki rozwojowe Ziem Zachodnich w dziedzinie społecznej, gospodarczej, kulturalnej ze szczególnym uwzględnieniem problemów integracji ludnościowej oraz specyfiki wsi na tych terenach. Członkowie Rady

Naczelnej TRZZ złożyli sprawozdanie z siedmioletniej działalności tej organizacji, w której na czoło wybijały się następujące problemy:

- pogłębianie i poszerzanie procesu integracji Ziem Zachodnich z Macierzą,
- patronat i koordynacja wszelkiego rodzaju akcji społecznych, gospodarczych i kulturalnych na tych ziemiach o zasięgu masowym,
- współpraca z innymi organizacjami społeczno-kulturalnymi (Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwo Krzewienia Wiedzy Praktycznej, Związek Literatów Polskich, Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich i in.) na polu rozwoju Ziem Zachodnich,
- samodzielna praca naukowo-badawcza w zakresie krzewienia wśród całego społeczeństwa polskiego, w tym także wśród Polaków za granicą, wiedzy o historii, architekturze, geografii Ziem Zachodnich,
- akcja na rzecz granicy Odra-Nysa, jako granicy pokoju i koegzystencji, a przeciw roszczeniom niemieckiego rewizjonizmu wobec polskich Ziem Zachodnich,
- poszerzanie bazy członkowskiej Towarzystwa ze szczególnym uwzględnieniem terenów Ziem Zachodnich i środowisk młodzieżowych.

III Zjazd TRZZ ogłosił końcową uchwałę o kierunkach pracy Towarzystwa na przyszłość oraz zapowiedział przestudiowanie i opublikowanie wniosków, zgłoszonych podczas dyskusji zjazdowej.

W roku Ziem Zachodnich życzyć należy Towarzystwu dalszych lat równie owocnej i pożytecznej pracy dla wspólnego ojczystego dobra Śląska i Macierzy.

M.R.

KONFERENCJA NA TEMAT SŁUŻBY INFORMACYJNEJ

W ramach spotkań Biblioteki Narodowej z Wojewódzkimi i Miejskimi Bibliotekami Publicznymi Dyrekcja Biblioteki Narodowej zorganizowała w dn. 9 i 10 grudnia 1964 r. kolejną konferencję na temat służby informacyjnej, w której wzięli udział dyrektorzy oraz kierownicy działów informacji. Szereg wygłoszonych referatów otwierał referat kust. dr Marii Manteufflowej pt. „Służba informacyjna w Bibliotece Narodowej i jej współpraca z bibliotekami w terenie”.

Autorka scharakteryzowała warsztat pracy Biblioteki Narodowej, organizację służby informacyjnej, jej zadania, metody pracy oraz współpracę z innymi ośrodkami bibliotecznej służby informacyjnej.*)

Referat kust. mgr Marii Bzowskiej był poświęcony organizacji i warsztatowi pracy służby informacyjnej w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy.

Dyr. doc. dr Adam Wysocki omówił stan organizacyjny informacji naukowej PAN oraz formy i metody pracy jej komórek naukowych. Poszczególne placówki naukowe PAN prowadzą pracę dokumentacyjno-informacyjną we własnym zakresie. Całością działań dokumentacyjnej i informacyjnej zajmuje się Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN. W zakres jego zadań wchodzi także problemy rozwoju technik informacyjnych, szkolenie kadr oraz centralne funkcje informacyjne i usługowe. Jedną z podstawowych form działalności informacyjnej PAN jest działalność wydawnicza.

Tematem referatu kust. mgr Hanny Uniejewskiej były „Wybrane problemy służby informacyjnej bibliotek naukowych-specjalnych na przykładzie bibliotek społeczno-ekonomicznych”. Referentka omówiła sieć bibliotek społeczno-ekonomicznych oraz znaczenie ich działalności informacyjnej dla szerokiego kręgu bibliotek powszechnych.*)

Referat mgr Marii Gawareckiej „Służba informacyjno-bibliograficzna podstawą działalności oświatowo-naukowej w publicznych bibliotekach powszechnych” podkreślił zasadnicze elementy prawidłowej pracy ośrodka informacji.*)

Tematem większego wypowiedzi dyskutantów były trudności, z jakimi walczą biblioteki terenowe. Wśród nich najbardziej dotkliwe to brak wyszkolonych kadr bibliotekarzy oraz brak księgozbioru podręcznego zgromadzonego z punktu widzenia potrzeb działalności informacyjnej. W dyskusji wypowiedziano również szereg dezyderatów, których wypełnienie mogłoby zaradzić w pewnej mierze obecnym niedomaganiom służby informacyjnej w bibliotekach powszechnych. Najważniejsze z nich to konieczność zacieśnienia współpracy ośrodków informacyjnych,

*) Artykuły opracowane w oparciu o wyż. wymienione artykuły zostały zamieszczone na str. 66, 69 i 71.

szkolenie bibliotekarzy uwzględniające w większym niż dotąd stopniu ćwiczenia praktyczne w zakresie wykorzystywania źródeł informacji, konieczność opracowania wzorcowego księgozbioru podręcznego dla ośrodków informacyjnych w terenie.

W ogólnym podsumowaniu dyskusji dyr. Bogdan Horodyski wyraził zadowolenie z wyników konferencji, która dała ogólną orientację w zagadnieniach służby informacyjnej w terenie i pozwoliła Bibliotece Narodowej na sformułowanie najbliższych zadań w zakresie współpracy z innymi ośrodkami informacji. Najpilniejsze z nich to opracowanie wzorcowego księgozbioru dla ośrodków informacyjnych w terenie. W dalszych planach znajduje się zorganizowanie wzorcowego ośrodka racjonalizacji i postępu technicznego w dziedzinie bibliotekarstwa.

Zofia Zydanowicz

ZAKOŃCZENIE KONKURSU DLA KÓŁ PRZYJACIÓŁ BIBLIOTEK „NASZA PRACA DLA BIBLIOTEK I ŚRODOWISKA”

W grudniu 1964 r. zakończony został konkurs nt. „Nasza praca dla biblioteki i środowiska” ogłoszony w maju 1964 r. dla działających przy publicznych bibliotekach powszechnych Kół Przyjaciół Bibliotek. Konkurs ogłoszony został przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w ramach obchodów 20-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej¹⁾. Zorganizowanie konkursu było możliwe dzięki pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki, które przyznało na ten cel specjalną subwencję i ufundowało 4 nagrody (maszynny do pisania), oraz Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki, który również ufundował 4 nagrody (1 adapter i 10 płyt oraz 3 aparaty fotograficzne).

Poszczególne koła zostały zaproszone do udziału w konkursie przez Komisję Konkursowe powołane przez Zarządy Okręgowe Stowarzyszenia.

Udział w konkursie polegał na opracowaniu i przesłaniu do Zarządu Okręgowego SBP syntetycznie ujętej relacji z działalności koła ze zwróceniem specjalnej uwagi na jego działalność w środowisku. Prace, które opisywały najlepszą — zdaniem komisji konkursowej danego okręgu — działalność koła przesłane zostały do Zarządu Głównego SBP. Łącznie nadeszły 44 prace odpowiadające warunkom konkursu (poza tym 1 nieodpowiadająca tym warunkom, 1 w bardzo spóźnionym terminie) z 14 województw: białostockiego, bydgoskiego, katowickiego, koszalińskiego, krakowskiego, lubelskiego, Łodzi, łódzkiego, Poznania, poznańskiego, Warszawy, warszawskiego, Wrocławia i wrocławskiego. Były wśród nich opisy pracy kół działających przy gromadzkich bibliotekach publicznych (7), przy powiatowych i miejskich bibliotekach publicznych (9), przy miejskich (i osiedlowych) bibliotekach publicznych oraz ich filiach (27), przy woj. i miejskiej bibliotece publicznej (1).

Do oceny prac konkursowych Prezydium Zarządu Głównego SBP powołało Sąd Konkursowy w składzie: Jadwiga Czarnecka jako przewodnicząca, Jadwiga Kołodziejska (przedstawicielka Biblioteki Narodowej — Inst. Książki i Czytelnictwa), Józefa Kornecka, Franciszek Sedlaczek (przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Sztuki), Lucyna Szczegodzińska. W pracach Sądu brała również częściowo udział Janina Cygańska, Sekretarz Generalny SBP.

Sąd konkursowy miał specjalnie trudne zadanie, ponieważ duża liczba nadesłanych prac była świadectwem żywej, pożytecznej, często bardzo interesującej działalności, w wielu wypadkach prowadzonej w szerszym nawet zakresie, niż to przewidują zadania kół przyjaciół bibliotek.

Po dokonaniu szczegółowej analizy nadesłanych prac i ocenie ich metodą punktacji Sąd przyznał najlepiej pracującym kołom nagrody i dyplomy. Nagrody ufundowane przez Ministerstwo Kultury i Sztuki — maszyny do pisania marki „Consul” — oraz dyplomy I stopnia „za wzorową pracę dla biblioteki i środowiska” przyznane zostały kołom działającym przy:

Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Przerośli (pow. suwalski woj. białostockie),

Miejskiej Bibliotece Publicznej w Słupsku (woj. koszalińskie),

Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Wieluniu (woj. łódzkie),

Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Zemborzycach (woj. lubelskie).

¹⁾ Pismo Zarządu Głównego SBP nr 158/64 do Zarządów Okręgów. Warunki konkursu podane były poza tym w „Poradniku Bibliotekarza” 1964 nr 4—5.

Nagrody ufundowane przez Zarząd Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki — 1 adapter „Bambino” i 10 płyt z nagraniami utworów Chopina, 3 aparaty fotograficzne „Verra” oraz dyplomy I stopnia „za wzorową pracę dla biblioteki i środowiska” przyznane zostały kołom działającym przy:

Miejskiej Bibliotece Publicznej w Siedlcach (woj. warszawskie),
Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Mławie (woj. warszawskie),
Miejskiej Bibliotece Publicznej w Swidnicy (woj. wrocławskie),
Towarzystwu Kulturalnemu Ziemi Pułtuskiej — Sekcji Przyjaciół Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Pułtusku (woj. warszawskie).

Dyplomy II stopnia „za wyróżniającą się pracę dla biblioteki i środowiska” oraz nagrody książkowe zakupione przez Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznane zostały kołom działającym przy:

Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Radawnicy (pow. złotowski, woj. koszalińskie),

Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Szczecinku (woj. koszalińskie),
Wypożyczalni Nr 9 Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy Dzielnica Śródmieście,

Filii 4/II Dzielnicowej Biblioteki Publicznej Wrocław—Śródmieście.

Dyplomy III stopnia „za pracę dla biblioteki i środowiska” przyznano kołom przy:

Miejskiej Bibliotece Publicznej w Będzinie,
Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy,
Gromadzkiej Bibliotece Publicznej w Gardzienicach,
Filii 5 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Poznaniu,
Miejskiej Bibliotece Publicznej w Ustce,
Wypożyczalni Nr 33 Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy (Dzielnica Ochota),
Miejskiej Bibliotece Publicznej w Zabrze,
Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żninie.

Uroczystość zakończenia konkursu odbyła się dn. 21 grudnia 1964 r. w Warszawie w lokalu Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich przy ul. Foksal 3/5 w obecności Wicedyrektora Czesława Kozioła — przedstawiciela Ministerstwa Kultury i Sztuki, Wacława Malinowskiego — Sekretarza Zarz. Gł. Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki oraz Edmunda Makucha z Wydziału Kultury KC PZPR.

Przedstawiciele nagrodzonych i wyróżnionych kół oraz innych zaproszonych gości przywitał serdecznie Przewodniczący Zarządu Głównego SBP doc. Bogdan Horodyski, który scharakteryzował pracę kół biorących udział w konkursie oraz podkreślił znaczenie tej działalności dla bibliotek, a także dla ożywiania i rozwijania życia kulturalnego w środowisku. Następnie B. Horodyski wręczył przedstawicielom kół przyznane im nagrody i dyplomy.

Po wręczeniu nagród zabrał głos dyr. Cz. Kozioł zwracając uwagę na rolę koła przyjaciół jako społecznej reprezentacji czytelników, stanowiącej oparcie dla biblioteki w różnych jej poczynaniach. W miarę potrzeby koło może i powinno występować na zewnątrz z dezyderatami w sprawie bieżącej działalności placówki i kierunków jej rozwoju.

W drugiej części spotkania przedstawiciele niektórych kół (przy Filii 5 w Poznaniu, przy GBP w Przerośli, przy PiMBP w Mławie, przy MBP w Siedlcach) opowiedzieli zebranym o bardziej interesujących formach swojej pracy.

Za zorganizowanie konkursu, który świadcząc o zainteresowaniu władz centralnych działalnością kół przyjaciół bibliotek stał się jednocześnie dużą zachętą do dalszej ich pracy, podziękowała w imieniu wszystkich obecnych przedstawicielka KPB przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Siedlcach. Przedstawiciele Koła przy MBP w Siedlcach zwrócili poza tym uwagę na konieczność systematycznego organizowania okresowych spotkań działaczy Kół Przyjaciół Bibliotek, aby mogli oni przedstawić swoje osiągnięcia i doświadczenia oraz przedyskutować występujące nierzadko w ich pracy różnego rodzaju trudności i problemy.

Po zakończeniu uroczystości część uczestników wzięła udział w wycieczce po Warszawie (specjalnym autokarem) zwiedzając najciekawsze jej obiekty.

J. Cz.

A. PRZEPISY OGÓLNE

CZASOWE ZWOLNIENIE OD PRACY ZAWODOWEJ

Uchwała Nr 4 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1965 r. w sprawie zwolnień od pracy zawodowej pracowników zatrudnionych w uspołecznionych zakładach pracy do pełnienia czasowych funkcji społecznych i ewidencji niektórych zwolnień od pracy zawodowej. Mon. Pol. nr 7, poz. 21.

Uchwała ustala tryb i zasady uzyskiwania zwolnień do pełnienia czasowych funkcji społecznych. Zwolnienia takie mogą być udzielane wyłącznie na wniosek zainteresowanego organu prezydium właściwej rady narodowej lub centralnych, wojewódzkich, powiatowych instancji organizacji społecznych wymienionych w uchwale. Zawiadomienie o terminie zjazdu lub posiedzenia centralnej wojewódzkiej, powiatowej instancji organizacji społecznej przesłane pracownikowi będącemu członkiem tej instancji służy jako podstawa do zwolnienia na okres wskazany w zawiadomieniu. Zwolnienia udziela kierownik zakładu pracy. „Wymiar zwolnień nie może przekraczać w stosunku miesięcznym 0,1% ogólnej liczby dniówek. Jeżeli obliczony w ten sposób dopuszczalny wymiar zwolnień wyniósłby mniej niż trzy dniówki, ulega on w razie potrzeby podwyższeniu do trzech dniówek w miesiącu”. Te same zasady i tryb udzielania zwolnień stosuje się do zwolnień dla celów o charakterze społecznym (udzielanych na podstawie innych przepisów), jak np. zawodników sportowych, działaczy kultury fizycznej i turystyki, krwiodawców. Zakład pracy obowiązany jest prowadzić bieżąco ewidencję udzielanych zwolnień od pracy zawodowej, o których mowa w uchwale, oraz zwolnień udzielanych: na wezwania pracowników przez organy państwowe, radnym i członkom komisji oraz zwolnień spowodowanych udziałem pracowników w pracy społecznej na terenie zakładu pracy w czasie pracy. W załączeniu podano wzory odpowiednich druków. Traci moc § 9 uchwały Nr 446 Prezydium Rządu z dnia 7 lipca 1954 r. w sprawie zwolnień od pracy zawodowej pracowników urzędów, instytucji i przedsiębiorstw państwowych, powołanych do pełnienia niektórych funkcji i na szkolenie. (Mon. Pol. z 1954 r. nr A-73, poz. 892 i z 1955 r. nr 3, poz. 38).

Zarządzenie Nr 5 Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1965 r. w sprawie zwolnień od pracy zawodowej dla celów kultury fizycznej i turystyki. Mon. Pol. nr 7, poz. 22.

Zwolnienia od pracy zawodowej dla celów kultury fizycznej i turystyki udzielane są w trybie ustalonym w wyżej omówionej uchwale Nr 4 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1965 r. (Mon. Pol. nr 7, poz. 21) inny jest natomiast wymiar czasu udzielonego zwolnienia oraz sposób wynagradzania pracownika w okresie czasowego zwolnienia od pracy zawodowej.

POJAZDY SAMOCHODOWE

Zarządzenie Nr 113 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 10 listopada 1964 r. w sprawie gospodarki samochodowej w resorcie kultury i sztuki. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. z 1964 r. nr 9 poz. 87.

„Wprowadza się bezwzględny zakaz dokonywania w jednostkach organizacyjnych resortu kultury i sztuki przeróbek samochodów dostawczych marki „Nysa” i „Zuk” na mikrobusy i samochody towarowo-osobowe (towosy).” Po dniu 1 stycznia 1965 r. samochody przerobione wbrew zakazowi nie zostaną dopuszczone do ruchu przez wydziały komunikacji prezydiów właściwych rad narodowych.

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 11 lutego 1965 r. w sprawie ustalenia taryfy i poboru składek za obowiązkowe ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych. Mon. Pol. nr 9, poz. 30.

W zarządzeniu podano tabelę wysokości składek za obowiązkowe ubezpieczenie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów samochodowych. Jednostki gospodarki uspołecznionej opłacają składki w formie zaliczek w wysokości 50% stawek ustalonych w tabeli. PZU może pobrać składkę uzupełniającą w wysokości do 100%, w przypadku gdy wysokość szkód spowodowanych przez pojazd samochodowy należący do jednostki gospodarki uspołecznionej przekroczy w danym roku 70% wpłaconych przez nią zaliczkowo składek.

PUNKTY KONSULTACYJNE

Pismo Okólne Nr 5/64 Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 listopada 1964 r. (DP-II-1d/1/64) w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy uruchamianiu punktów konsultacyjnych. Dz. Urz. Min. Szkoln. Wyższ. nr 12, poz. 72.

Pismo to zawiera szczegółowe wskazówki w sprawie zakładania punktów konsultacyjnych przez zakłady pracy lub rady narodowe. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego będzie ogłaszało w Dzienniku Urzędowym resortu corocznie w październiku aktualny wykaz punktów konsultacyjnych. Zob. Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 sierpnia 1964 r. (Mon. Pol. nr 56, poz. 267).

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKI SZKOŁ WYŻSZYCH

Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 listopada 1964 r. (DP. III-KE-1/4/64) dotyczące zmiany zarządzenia z dnia 20 lutego 1962 r. w sprawie składu i zasad działania Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych Szkół Wyższych. Dz. Urz. Min. Szkoln. Wyższ. nr 12, poz. 70.

Wprowadzone zmiany dotyczą rozciągnięcia przepisów zarządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 lutego 1962 r. (Dz. Urz. Min. Szkoln. Wyższ. nr 2, poz. 8; zob. też: „Bibliotekarz” z 1962 r. nr 6, s. 192) na bibliotekarzy zatrudnionych w akademiach wojskowych, w związku z czym poszerzono skład Komisji Egzaminacyjnej powołując przedstawiciela Ministra Obrony Narodowej.

KOMUNIKAT

Redakcja SŁOWNIKA BIOGRAFICZNEGO PRACOWNIKÓW KSIĄŻKI POLSKIEJ poszukuje materiałów do następujących osób:

EUGENIUSZ DĄBROWA — DĄBROWSKI (ur. 1870) malarz i ilustrator, znany w okresie Młodej Polski i działalności Towarzystwa Polska Sztuka Stosowana. Brak o nim wiadomości biograficznych a zwłaszcza daty i miejsca śmierci.

KAZIMIERZ KIERSKI (ur. 1873) adwokat i kolekcjoner, ofiarodawca zbiorów dla Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy. Data i miejsce śmierci nieznanne.

KAROL KRAY (KRAJ) drukarz polski w Petersburgu, wykonał w styczniu 1828 pierwodruk Konrada Wallenroda A. Mickiewicza. Następnie drukował Rocznik Literacki, wyd. przez Romualda Podberskiego w latach 40-tych XIX w. Podobno właściciel księgarni i czytelnii polskiej tamże, zbieracz. Biografia nieznaną.

Informacje prosimy kierować na adres: Redakcja Słownika biograficznego pracowników książki polskiej, Łódź, ul. Matejki 34/38.

Kronika krajowa i zagraniczna (M. K.)	90
Внутренняя и зарубежная хроника	
Domestic and foreign chronicle	
Z. <i>Zydanowicz</i> : Konferencja na temat służby informacyjnej	92
— Совещание по справочной работе	
— Conference on reference service	
J. Cz.: Zakończenie konkursu dla Kół Przyjaciół Bibliotek nt. „Nasza praca dla bibliotek i środowiska”	93
— Завершение конкурса для кружков друзей библиотеки п. назв. „Наша работа для библиотек и для среды”	
— On the competition for the circles of Library Friends „Our work for libraries and community”	
Przepisy prawne (<i>TeZar</i>)	95
Законодательство	
Legal regulations	

Już się ukazał

Rocznik V

Z DOŚWIADCZEŃ BIBLIOTEK SZKOLNYCH I PEDAGOGICZNYCH

praca zbiorowa pod redakcją naczelną

Janiny Popławskiej

s. 186

Cena zł 25.—

Bibliotekom szkolnym i pedagogicznym przypada poważny udział w realizacji reformy szkolnej. Jako część organizmu szkoły biblioteka powinna uczestniczyć w wykonywaniu zadań, jakie postawiła przed szkołą reforma ustroju oświaty i wychowania.

Reforma szkolna zmienia zasadniczo pozycję biblioteki na terenie szkoły, stawia bowiem przed nią nowe zadania, wiąże w sposób bezpośredni jej działalność ze szkolnym procesem dydaktycznym i wychowawczym oraz zacieśnia jej codzienne stosunki z nauczycielami poszczególnych przedmiotów.

Rocznik „Z doświadczeń” służy pomocą w realizacji tych celów, formułując w części pierwszej zalecenia i wytyczne dla działalności praktycznej bibliotek;

część II omawia zagadnienia takie jak: formy upowszechnienia literatury popularnonaukowej, praktyki biblioteczne młodzieży, pracę pedagogiczną bibliotekarza z czytelnikami, współpracę biblioteki szkolnej z nauczycielami;

część III zawiera sprawozdania z działalności bibliotek pedagogicznych, wskazówki dotyczące służby audiowizualnej bibliotek pedagogicznych oraz rozwijania czytelnictwa nauczycieli poprzez konferencje rejonowe.

Administracja Wydawnictw SBP, Warszawa, Konopczyńskiego 5/7

ekspediuję rocznik według kolejności zamówień.

NOWE WYDAWNICTWA BIBLIOTEKI NARODOWEJ

BIBLIOGRAFIA BIBLIOGRAFII I NAUKI O KSIĄŻCE (Bibliographia Poloniae Bibliographica) 1961, ss. 267 (cena zł 50.—)

Publikacja, podobnie jak poprzednie roczniki, gromadzi materiały w działach Bibliologia. Bibliografia. Struktura i dzieje książki. Wytwarzanie książki. Bibliotekarstwo. Użytkowanie książki.

W serii Prac Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej ukazała się publikacja **HELENA GRABOWSKA: BIBLIOGRAFIA HOLENDERSKA W SŁUŻBIE CZYTELNICZWA**. ss. 46 (cena zł 10)

Autorka wykorzystała obserwacje z pobytu w Holandii, które uzupełniła wiadomościami z najnowszej literatury. W pracy omówiona została organizacja sieci bibliotek powszechnych oraz metody opracowywania i rodzaje pomocy bibliograficznych.

*

Oba te wydawnictwa są do nabycia w księgarniach *Domu Książki* oraz w *Dziale Wydawnictw Biblioteki Narodowej* (W-wa, Okólnik 9, tel. 26 38 40, w. 18, godz. 9—14). Można je również otrzymać na zamówienie pisemne z podpisem głównego księgowego po opłaceniu należności przelewem na konto Biblioteki Narodowej w NBP W-wa, V OM, nr 1529-91-23, cz. 14, dz. 4, rozdz. 22 — na podstawie r-ku wystawionego przez Bibliotekę Narodową.

UWAGA! PRENUMERATORZY BIBLIOTEKARZA

Administracja Wydawnictw
Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
zawiadamia uprzejmie, że

1 stycznia 1965 r. uległy zmianie warunki prenumeraty czasopism fachowych bibliotekarskich, wydawanych przez Stowarzyszenie.

Prenumerata roczna miesięcznika **BIBLIOTEKARZ** wynosi **zł 60.—** (cena jednostkowa numeru zł 5.—);

miesięcznika **Poradnik Bibliotekarza** — **zł 48.—** (cena jednostkowa numeru zł 4.—);

kwartalnika **Przegląd Biblioteczny** (wraz z dodatkiem „Przegląd Piśmiennictwa o Książce”) — **zł 96.—** (cena jednostkowa numeru zł 24.—).

Przypominamy zarazem, że wpłaty na prenumeratę wymienionych czasopism na rok 1965 dokonywać można jeszcze według podanych wyżej stawek na konto: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Administracja Wydawnictw, Warszawa, Konopczyńskiego 5/7. NBP IV O/M 1528-9-4205, lub PKO I-9-120056, z wyraźnym uwidocznieniem tytułu wpłaty.